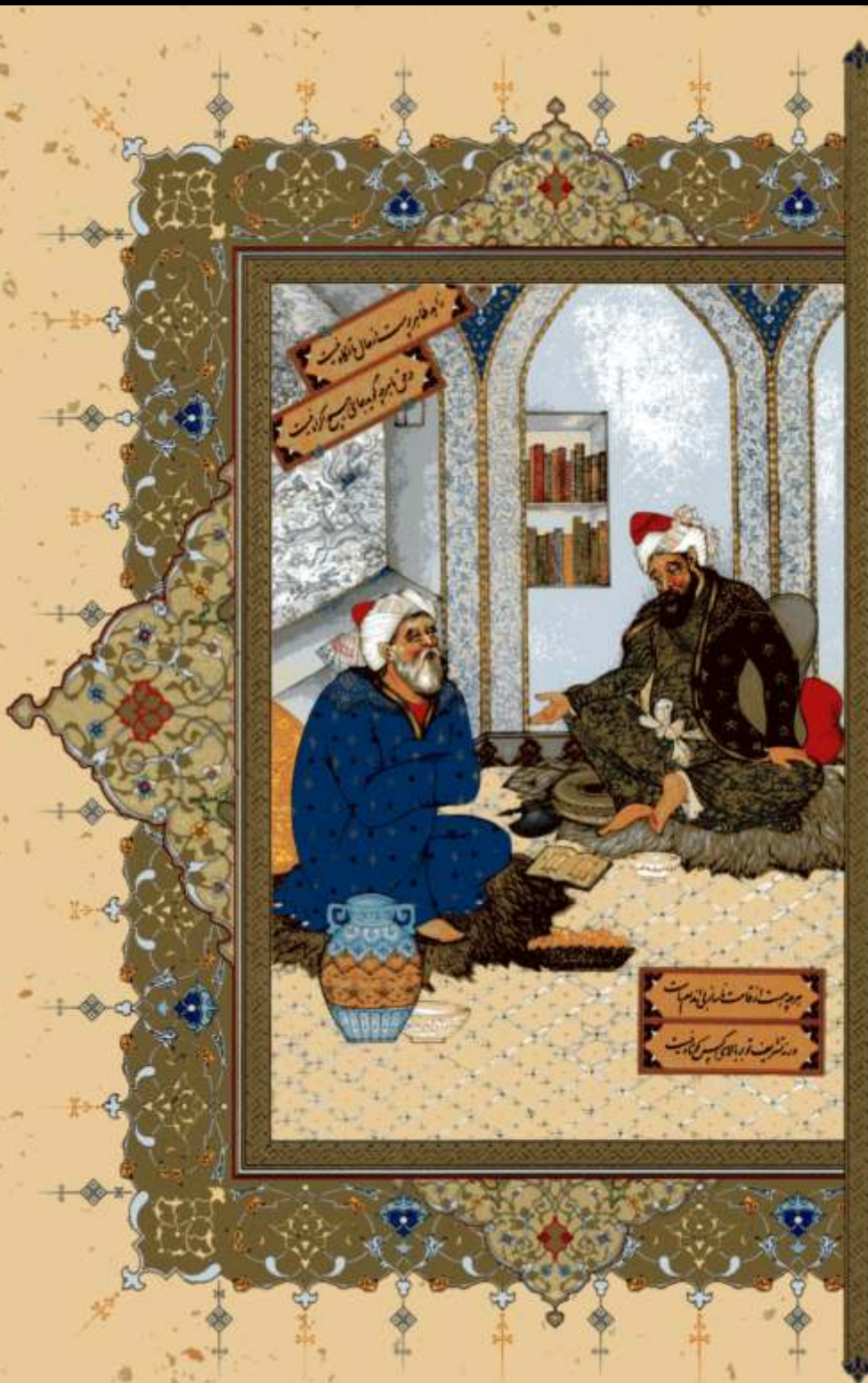

REFLECTIE BELEEF

TIJDSCHRIFT VOOR religie en spiritualiteit
NUMMER 3, JAARGANG 9, HERFST 2012

In dit
nummer o.a.:

Terug naar
de basis

Spoken
over de Ziel

Zien wat
verborgen is

COLOFON

REDACTIE:

Lambèrt de Kwant, hoofdredacteur
Van de Veldelaan 862
1816 PX Alkmaar
Tel: 072-5119619
E-mail: adekwant@upcmail.nl

Mgr P.O.Baaij
Paul van Rooijen, eindredacteur
paul.w.van.rooijen@gmail.com

REDACTIESECRETARIAAT:

(NIET VOOR KOPIJ!)
Waterinkweg9
8151 AJ Lemelerveld
Tel: 0572-302503
E-mail: flg.moers@planet.nl

PENNINGMEESTER:

Bankrekening: 73.24.53.690;
Postbank: 302100
tnv VKK/CKB, te Amersfoort

LAYOUT:

Rudolf H. Smit

OMSLAGILLUSTRATIE:

Iraanse miniatuur (uit een Iraanse
Agenda), afbeeldend de wissel-
werking tussen Leraar en Leerling
(vanuit de Goddelijke Boodschap)

DRUK:

Drukkerij Van Asselt,
Lemelerveld
www.drukkerijvanasselt.nl

VOOR ABONNEMENTEN:

Zie het Redactie-adres

JAARABONNEMENT:

€ 17,50 (voor niet-kerkleden)

De redactie houdt zich het recht voor artikelen in te korten, te redigeren – zo nodig in overleg met de auteurs – of te weigeren. De inhoud van de artikelen vertolkt niet noodzakelijkerwijs de standpunten van de VKK in Nederland of die van de redactie. Elke auteur schrijft op persoonlijke titel, tenzij er aangegeven is dat er sprake is van een officieel kerkelijk document.

Copyright © Vrij-Katholieke Kerk in Nederland. Niets uit deze uitgave mag worden veevoudigd, en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke wijze dan ook, zonder de uitdrukkelijke schriftelijke toestemming van de uitgeefster van dit tijdschrift.

Sluitingsdatum voor het herfstnummer 2012:

05 november 2012

Het winternummer verschijnt
ongeveer eind december 2012

ISSN 1574-2776

Website VKK: www.vkk.nl

REFLECTIE,

voortzetting van *VK-Visie* jaargang 76, is het tijdschrift
van de Vrij-Katholieke Kerk in Nederland en verschijnt
vier keer per jaar, onder auspiciën van de regionair
bisschop van de VKK in Nederland.

Reflectie, Tijdschrift voor Religie en Spiritualiteit Nummer 3, jaargang 9, herfst 2012

Inhoud van dit nummer:

1. Een woord vooraf (Paul van Rooijen)
Hoe de stilte mij bij mijn innerlijke onrust bracht (Aat-Lambert de Kwant)
4. Boekeninfo (Aat-Lambert de Kwant)
6. Mystieke tak Hindoeïsme hecht veel belang aan innerlijke weg
(Aat-Lambert de Kwant)
9. Een geboren en gelovige feministe (Annemiek van Dorp)
10. Boekeninfo (Aat-Lambert de Kwant)
11. Terug naar de basis (Els Krikke)
14. Spreken over de Ziel (✕ Gert Jan van der Steen)
17. De Ziel als duurzame begeleider (Jaap Kouwe)
19. Het Zelf dat we zoeken is het Zelf dat zoekt... (Mianne Bakker)
20. Boekeninfo (Aat-Lambert de Kwant)
21. Zien wat verborgen is (Ojas Th. de Ronde)
24. Het voorrecht mens te zijn - boekbespreking door Rachel Sonius
26. Wat zeiden de Maya's nu echt over 21-12-2012 (deel 2)
(Natasja Zwaal)
28. Humor is voedsel voor de ziel (Paul van Rooijen)
29. Het is goed te weten dat er een grens is (Rinus van Warven)

* * *

Een woord vooraf

Ons leven bestaat uit inspanning en rust. Wat nog niet bereikt is doet ons reiken naar voleinding. Zet ons aan tot actie. In die zin is ons leven een reis van doel naar doel.

In interactie met de wereld is ons leven ook een reis in onze binnenwereld. We kunnen ons ontwikkelen, reiken naar het beëindigen van spanningen rondom levensthema's of ook oprijzen naar transpersoonlijke ervaringen en, van daaruit, getransformeerde interactie met de wereld.

In die zin is onze reis eerder een zich ontvouwen van tot dan toe onbekende dimensies in onszelf. We veroorzaken de dingen niet, ze dienen zich aan in ons gewaarzijn. Tijdens rust, tijdens inspanning.

Ooit, fietsend, van west naar oost, over die markante brug over de Elbe welt een onmetelijke rust in me op. Vergeten het krakend zere achterwerk, de zure polsen en het getrek van het verbandgaas in m'n nek. Het was relatief vroeg in het jaar dat we, mijn man en ik, hadden besloten, als training voor onze a.s. fietstrektocht op IJsland later in de zomer, nu even in een week naar Berlijn te fietsen. Training, dus ieder met zo'n dertig kilo bagage op de fiets. IJsland kent veel natuurlijke schoonheid, fikse kou in de zomer kan daar een deel van zijn. En met bijvoorbeeld uiterst geschikt terrein voor het oefenen van maanlandingen bevatten die lege, majestueuze landschappen weinig straathoeken met eventuele fietsenmakers. Heel veel zal meegenomen en meegefietst moeten worden.

Maar eerst dan naar Berlijn en de ironie wil dat eind april, na fietsdag één, West-Europa wordt gefêteerd op een hittegolf. Fietsend van west naar oost staat overdag de zon dan doorgaans zuid, waardoor de zonnebrandcrème op de rechterzijde van mijn nek de strijd met de zweetdruppeltjes in rap tempo verliest. Verbandgaas verlicht en voorkomt erger.

Maar alle ongemak verdwijnt volledig uit de gevoelservaring door de onmetelijke rust die zowat uit elke porie opwelt, daar, peddelend over de Elbe.

En later op de reis, de glycogeendepletie is al aardig onderweg, een kort middagdutje wat meters verderop van de weg aan de rand van het grote woud waar we al een tijdje langs fietsten. Tijdens het dommelen en verzonken raken dienen zich loepzuivere beelden uit een ver verleden aan. Levens-echt, *full colour* in een eindeloos ervaren tijd, die achteraf slechts een korte tijdsperiode duurde."

Wat ik op mijn verdere levensreis meeneem is een volkomen hernieuwde zekerheid van de bereikbaarheid van een onmetelijk thuisgevoel. Ondermeer deze zekerheid zal een verlangen naar het uitbreiden van deze ervaring blijven voeden.

'Want ons hart is zonder ruste, tot het vrede vindt in U.'

Die reis hier naar toe loopt 'onder' ons denken door. Waarbij ons denken juist uiterst geschikt is ons leven gericht op dit doel in te richten. Opdat het opklimmen langs de hemelsferen zich in ons kan aandienen en ontvouwen kan. Want ook het Koninkrijk veroorzaken we niet.

Vanuit diverse perspectieven wordt, in dit herfstnummer van Reflectie, geraakt aan bestanddelen van onze innerlijke reis. Variërend van het uitlichten van de universaliteit van de bron van elke religie vanuit soefiperspectief tot autobiografische schetsen waarin heelwording en eenwording de grondtoon van ontwikkeling is.

In ieder geval: veel leesplezier!

Paul van Rooijen, eindredacteur

Hoe de stilte mij bij mijn innerlijke onrust bracht

'Words cannot capture existence, but Silence can' Sri Ravi Shankar

Column van Aat-Lambèrt de Kwant

Pas op!

Dit stukje kan onrustig maken!

Het gaat over confronterende stilte,

Stilte die je onrustig maakt.

Een paradox. Hoe kan stilte je nu bij je onrust brengen? Meditatie, yoga, contemplatie moeten je toch innerlijke rust en vrede brengen? Onlangs zei een kennis dat ze stopte met yoga omdat het haar zo onrustig maakte. "Prima," zei ik, "Ga er vooral mee door en probeer bij de bron van je onrust te komen."

Yoga is niet alleen bedoeld om je lekker te voelen, maar kan je ook op diepere lagen brengen en dat kan confronterend zijn. Niet iedereen is daaraan toe.

Yoga helpt je verbinding te maken met het goddelijke dat wij zijn.

Bhakti-yoga betekent dat je door middel van devotie verbinding zoekt.

Tja, het is de makke van veel spirituele zoekers vandaag de dag. We zoeken geluk in deze hectische wereld en als we het daar niet vinden, dan maar via spoedcursussen verlichting of yoga.

Maar pas op! Het brengt je, als het goed is, ook op die onvermoede lagen in jezelf.

Ook stilte kan je daar brengen, zoals ik ook heb ervaren tijdens een verregende vakantie ergens in Duitsland waar ik, voor een groot deel in m'n uppie, in een fraai houten chalet zat en daar in de stilte, op veel innerlijke onrust stuitte.

Er is zoiets als de stilte van de ziel, maar je moet dan wel eerst door de lagen van onrust heen.

Tja, die stilte.

Het belang daarvan zagen ze ook al in de oudheid in.

En ook Eckhart Tolle zegt ergens: *'Als je het contact met de innerlijke stilte in je verliest, verlies je het contact met jezelf. Wanneer je het contact met jezelf verliest, verlies je jezelf in de wereld. Je diepste besef van jezelf, van wie je bent, hangt nauw samen met innerlijke stilte.'*

In korte, indringende teksten liet Eckhart Tolle in zijn boek *'De stilte spreekt'* druppels waarheid en wijsheid in mijn ziel vallen.

>>>

Stilte, daar hadden ook de rishi's, de zieners, al weet van. Zij ervaren in hun stilte door uiterst verfijnde perceptie de impulsen van de eeuwige kennis.

En de mysticus/ filosoof Marcel Messing zegt:

*“Gij zijt de ongewogen stilte
niet het afgemeten woord.
Gij zijt beweging en rust
eeuwige stilte
in het tijdelijke woord.”*

En in zijn mooie boekje *‘Zangen van stilte’* wordt de diepte en kracht van de stilte bezongen.

En dan die prachtige bundel *‘Stilte van woorden’*, een compilatie van korte teksten met een sterk aforistisch karakter van de Indiase levensleraar Osho. De teksten dienen ter inspiratie voor het vinden van ‘de kleur van de stilte’ ter onthaasting van ons o zo jachtige leven: *‘de woorden zijn slechts de verpakking, de inhoud is stilte’*. Het fenomeen ‘stilte’ speelt een belangrijke rol in Osho's levensbeschouwing, omdat het voor hem het diepste centrum of de bron betekent waaruit al het leven en diens vitale scheppingskracht voortkomt. Het vinden van die stilte, en daarmee van je natuurlijke aard, gebeurt door *getuigebewustzijn*, een andere belangrijke notie in zijn werk en meditatie.

Mooi begrip: *getuigebewustzijn*. Dat was het waarmee ik te maken kreeg op die stille plek; ik was getuige van mijn bewustzijn dat waarnam hoe mijn ‘ik’ op die oordovende stilte reageerde.

Stilte dus. Daar hebben we het maar moeilijk mee. Enkele jaren geleden sprak ik even met wat vakantiegangers op de Hoge Veluwe. Ze gingen terug, want ze vonden het zo eng stil... Ja, stilte kan confronterend zijn en doorgaans hebben we het niet zo op confrontaties.

Een week lang zat ik daar in een chalet (1), in Wiele, net over de grens bij Hardenberg, waarvan ik gebruik mocht maken van een goede vriend/collega die met vriendin en kind elders op het terrein woont en het fraaie huisje verhuurt aan gelijkgestemden. Schitterende plek en haast mystieke omgeving. Ga er maar eens naar toe en ervaar het.

Maar toen ik er was, een week lang regen, regen en nog eens regen zodat de natuur me niet kon entertainen. Hoewel er ook wat zonniger perioden waren, iedere keer als ik naar buiten wilde begon het weer te regenen.

Doorgaans zoek ik die stilte op, ook in de duinen bij Bergen aan Zee, waar ik uren met een boek van de stilte kan genieten. Met boek, dat weer wel, maar er is niets mooiers dan in de stilte van de natuur een boek lezen.

Cultuur van het woord

Toch is dat niet zo'n confronterende stilte als op die wat mystieke plek in Duitsland. Na de stilte in de duinen is er weer de vertrouwde omgeving die wacht met die heerlijke cd-collectie en tv-programma's die ik graag wil zien. Nu even niet dus. Wel (weer!) boeken en mooie muziek op m'n Ipad, waarop ik verslaafd aan het nieuws, 's morgens de krant kon binnenhalen. Het was heel confronterend te merken dat ik eigenlijk net zo'n moeite had met die stilte als die wandelaars op de Hoge Veluwe. Je denkt dat je anders bent dan zij, maar hoezo anders?

Ik kan nu wel mooie teksten over stilte citeren die mij raken, maar het is wel wat anders als ik die stilte, die probeerde tot mij te spreken, steeds weer door activiteiten tot zwijgen breng. Ik behoor tot een cultuur van het woord en niet die van de stilte.

Ik realiseerde mij hoe de *mind* steeds meer maar weer gevoed wil worden door muziek, lezen en praten, vooral dat! Mijn werk als journalist heeft vooral te maken met dat praten, maar vooral ook met luisteren, iets dat velen helaas niet kunnen opbrengen, zoals ik dit in mijn werk ervaar. Omgaan met stilte, zoals daar in dat chalet, leert mij ook luisteren naar de stiltemomenten tijdens mijn interviews die volgens veel radio-collegae een doodzonde zijn. Stilte, nee dat mag niet!

Wat ik leerde tijdens die verregende dagen was dat ik ook moet leren luisteren naar de stilte en ik ga wellicht waar dan ook in retraite om te leren echt stil te zijn, want de stilte die tot mij spreekt heeft me nog meer te zeggen dan de mooiste symfonie. Het is een schok te merken dat mijn creativiteit, dus ook mijn schrijfsels, deels gevoed worden door onrust, hoewel die onrust ook weer een creatieve laag heeft.

Toch eens bezien waar langere stilteretraites mij gaan brengen. Misschien wel woordeloze columns. Zoals ook de mooiste muziek, proza en poëzie, vaak is ontstaan vanuit de stilte. Ik wil me, zoals Eckhart Tolle, dat treffend zegt, "niet meer laten beïnvloeden door de onrust om mij heen en in mijzelf, maar deze beïnvloeden met mijn eigen stilte." Mijn zo verregende vakantie is eigenlijk een *Blessing in disguise*, een zegening achteraf gebleken. Een les, een oefening in stilte. Nou niet meer enkel of praten of schrijven over stilte maar nu echt oefenen in stilte, wellicht via stilteretraites. En gewoon even die mooie muziek uit tijdens het schrijven.

Schrijven in stilte.

Je bevrijden van de opgehoopte spanningen

Stilte die je bij je onrust brengt... Veel spirituele zoekers willen niets liever dan innerlijke rust en stilte en ook ik had de illusie dat ik daar in de stilte, door de plensbuien veroordeeld tot mij(n)zelf, zalige momenten beleven zou. Nou, dat heb ik geweten. Ik heb er nog eens over nagedacht en kwam er achter dat zoeken naar die innerlijke rust ook weer obsessief is.

Nee, dit is niet in tegenspraak met wat ik eerder schreef. Stilte is balsem voor mijn ziel en ik zal die stiltemomenten ook blijven zoeken, maar besef tegelijk dat ik op die lagen stuit van innerlijke onrust. Net zoals bij meditatie, daarin kun je ook op die onrustlagen stuiten, maar eigenlijk is dat ook niet zo erg. Het is ook weer zo'n obsessie te denken dat je van stilte en meditatie rustig moet worden.

Ik ga mediteren en dus word ik lekker rustig.

Nee dus!

Ik ben iemand die juist door meditatie onrustig werd en heb me daar lang ongemakkelijk bij gevoeld, vooral in groepen, waar velen, zoals ze zeiden, in die oneindige stilte terecht kwamen. Veel meditatietechnieken vereisen dat je je lichaam niet beweegt en mentaal stil bent.

Ik niet dus, maar als sannyasin leerde ik later dat voor de meeste van ons, die in een hectische Westerse consumptie-maatschappij leven en dagelijks volle agenda's moeten afmaken, dat eigenlijk niet is op te brengen. Er is dagelijks teveel stress en hectiek en kom er dan maar eens om plotseling je lichaam stil houden.

Pfff!

Waar het om gaat is dat je je eerst losmaakt, bevrijdt van de opgehoopte spanningen en denkpatronen waarin je verstrikt bent geraakt. De actieve meditaties waren voor mijn onrustige geest dan ook een *eyeopener*! Uiteindelijk brengen ze me ook bij mijn stille bron, die in de onrust opwelt.

Een verademing te zien dat er velen zijn zoals ik, maar die zo krampachtig hun best doen om rust uit te stralen.

Vooraf dat!

De behoefte om te stralen, terwijl het erom gaat te worden wie je werkelijk bent. Ja, mag er zijn, inclusief je onrust. Maar net zoals 'de kerk' dat leerde, zie je ook hoe in het spirituele wereldje er vaak op gewezen wordt dat we vooral moeten veranderen, verlicht moeten worden. Mensen trappen in de valkuil om zich vooral te spiegelen aan zogenaamde verlichte persoonlijkheden.

Spiritueel zijn (wat is dat eigenlijk?) komt voor velen neer om vooral spiritualiteit uit te stralen. Waarom eigenlijk?

Ik ken iemand die van aard heel onrustig is maar héél spiritueel wil overkomen en ook innerlijke rust wil uitstralen. Ook weer zoiets! Dat willen stralen. Wilde ik ooit ook, eerlijk gezegd.

Maar in dat fraaie Boshuys kwam ik er weer eens achter dat ik nu eenmaal geen rustige aard heb en dat ook niet perse uit hoeft te stralen... Ik heb geleerd nog meer mijzelf te worden. Heel bevrijdend hoor, zo'n inzicht. Mijn onrust is tegelijk mijn creatieve bron, zoals een schilder of componist koortsachtig werkt aan zijn meesterwerk. Je had ook niet tegen Vincent van Gogh moeten zeggen dat hij eerst maar eens stil moest worden, eerst moest mediteren, voordat hij ging schilderen.

Andere kunstenaars deden dat weer wel en creëerden eveneens prachtige werken. Iedereen is zoals hij is en hoeft zich aan niemand te spiegelen, alleen aan zichzelf, aan zijn eigen innerlijke bron waar het stil is. Rivieren kolken, maar in de diepte is er die stille, eeuwige stroom. Ik vertrouw en verlaat me op die stille bron, die me net zo voedt als mijn onrust. Onrust is op zich neutraal. Het is maar wat ik ermee doe. Er is verlamme onrust, en er is creatieve onrust. Verliefdheid bijvoorbeeld kan je verlammen; de onrust verlamt je. Verliefdheid kan een vorm van waanzin zijn, zoals Jung zei, maar kan ook een waan worden die zin kan hebben: waan die zin heeft. Dan wordt het een creatieve onrust van waaruit ook weer prachtige poëzie, proza en muziek is voortgekomen. Wat er

dan gebeurt is dat, zonder dat je het beseft, ondanks die uiterlijke onrust, je je toch laat voeden door die stille, eeuwige bron in jezelf.

Met die bron zijn we altijd verbonden en het gaat erom je daarvan bewust te worden. Je hoeft jezelf niet te veroordelen als die innerlijke onrust zich weer eens manifesteert. Het is er allebei: innerlijke onrust en die stille bron en in die onrust manifesteert zich ook de stilte, zoals weer Marcel Messing in zijn boek 'De meester van de eindtijd' dat zo mooi verwoordde: "Pas als de ziel tot rust komt in de stem van de stilte, weer spiegelt ze dag en nacht het al, is ze als een verstild meer in een vallei."

"Alleen de verstilde ziel kan de grondtoon horen, die de ontelbare snaren van de harmonie der sferen bespeelt."

Overigens hebben die reflecties en meditaties er volgens mijn omgeving wel toe geleid dat die onrust minder zichtbaar is bij mij, maar dat kan morgen weer anders zijn, besef ik.

Dan ga ik maar weer de stilte in...

Of ik ooit verlicht wordt?

Waarom eigenlijk? Als ik al in verbinding sta met die innerlijke bron van Licht in mij en uiteindelijk uitkom bij de eeuwige stilte van mijn ziel.

(1) www.boshuys.eu

Lambert (Aat) de Kwant is freelance religiejournalist en verzorgt programma's voor OHM, de Hindoe-omroep. Via zijn bureau Quantum Research & Journalistiek is hij ook betrokken bij research voor andere organisaties en schrijft hij o.a. in bladen als Prana, Terugkeer en Koördanser. Hij is programmamaker bij Indigo Soulstation. (www.indigosoulstation.nl). Hij organiseert symposia via de stichting Quantum Symposia. (www.quantumsymposia.nl). Hij verdiept zich ook in het fenomeen van de helende stem, geeft daar ook lezingen en workshops over E-mail: Lambert43@chello.nl

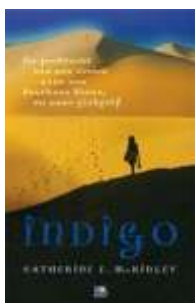
* * *
*

Zonsopgang in de late herfst
Foto: Rudolf H. Smit

BOEKENINFO

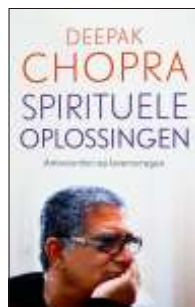
Aat-Lambèrt de Kwant

Catherine McKinley
Indigo - De zoektocht van een vrouw naar de kostbare kleur en naar zichzelf.
Kosmos 2012

De beroemde blauwe kleurstof is eeuwenlang zeer kostbaar geweest en ook de oorzaak van slavernij. Daarnaast is en was Indigo van grote spirituele betekenis: de kleur van het bovenaardse, het oneindige, en van de hemel. Verven met Indigo was een gewijd ritueel in West-Afrika. Dit boek is ook een persoonlijke zoektocht. De voorouders van Catherine McKinley werden langs dezelfde route verhandeld als Indigo. Haar zoektocht naar schoonheid en haar eigen geschiedenis leiden haar naar een nieuw pad dat haar uiteindelijk rust geeft en van het leven doet genieten.

Catherine McKinley heeft één ander boek op haar naam staan, 'The Book of Sarahs', dat lovende recensies kreeg. Zij heeft creatieve non-fictie onderwezen aan het Sarah Lawrence College (NY).

Deepak Chopra
Spirituele oplossingen - Antwoorden op levensvragen
Kosmos 2012

Het leven kent vele uitdagingen, zowel grote als kleine. De antwoorden zijn te vinden in spiritualiteit. Deepak Chopra krijgt veel levensvragen van zijn lezers. In dit boek laat hij zien hoe we problemen zelf kunnen oplossen. De antwoorden zijn namelijk dichtbij. Cruciaal inzicht: het niveau van het probleem is niet het niveau van de oplossing. Daarvoor moeten we volgens Chopra een laag dieper gaan in uw bewustzijn, naar ons 'ware zelf', de plek waar helderheid en wijsheid is.

Chopra wil laat zien hoe we daar kunnen komen. Door de oplossingen van het ware zelf naar boven te halen, kunnen we hindernissen omvormen tot mogelijkheden.

Deepak Chopra is arts en behoort tot veelgevraagde sprekers op het gebied van zingeving en spiritualiteit.

Erich von Däniken
De Odyssee van de goden
Ankh-Hermes 2012

De eerste druk van 'Waren de goden kosmonauten' verscheen in 1969, iets minder dan een maand voor de eerste maanlanding. De 32ste en laatste druk dateert uit 1998. Ik heb het in de jaren '70, met afgrijzen bij mijn calvinistische achterban, met rooie oortjes gelezen en ook bij de EO waar ik toen werkte, werden de evangelische wenkbrauwen gefronst toen ik vertelde over dit boek. Het was natuurlijk wel vloeken in de EO-kerk: goden als kosmonauten. Von Däniken had wel een punt zoals later bleek, maar hij kreeg ook veel kritiek te verduren.

Von Däniken is in 1935 geboren te Zofingen, Zwitserland. Als jonge student spendeerde hij al veel tijd aan het bestuderen van oude religieuze geschriften en archeologische voorwerpen. Terwijl hij als manager in een hotel werkte schreef hij zijn eerste boek 'Chariots of the gods'. Dit werk werd een enorm succes in de VS en later ook in de rest van de wereld. Na zijn theorieën ook verfilmd te hebben in een 25-delige serie voor de Duitse televisie schreef hij zijn tweede boek 'Odyssey of the Gods' waarvan er wereldwijd 60 miljoen kopieën verkocht werden. Het boek werd uitgegeven in 28 verschillende talen! Erich von Däniken hield meer dan 3000 lezingen aan de universiteiten van ruim 25 verschillende landen. Dit geeft de impact weer van het onderwerp waar hij over schrijft.

Het boek begint overigens met een relativerend kritisch voorwoord van Prof. Fred Polak. Terecht wijst Polak erop dat het boek maar één hypothese is te midden van vele andere en dat je er wetenschappelijk niet echt veel rekening mee kan houden. Maar Polak zegt ook dat heel wat hypotheses die vroeger door de wetenschap als ridicul werden

bevonden nu een vanzelfsprekendheid zijn. Zoals bijvoorbeeld de bolvormigheid van de aarde.

In praktisch elk hoofdstuk van het boek krijgt men een interpretatie van een stuk uit de Bijbel. De ontmoetingen van profeten met engelen zouden ontmoetingen met buitenaardse wezens zijn, de vernietiging van Sodom en Gommora worden als de eerste H-bom explosies op deze aarde gezien. De mensheid zoals we die nu kennen zou een teeltprogramma zijn van de 'Astronauten'. Sommige vragen die Von Däniken opwerpt stemmen wel tot verder nadenken. Von Däniken zoekt het antwoord in de aanwezigheid van een buitenaardse intelligentie, die een tienduizendtal jaar geleden onze beschaving onze beschaving op een hoger niveau heeft gebracht.

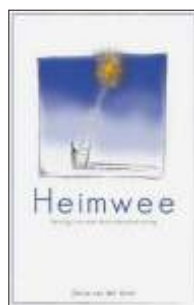
Hoewel het geen sluitend bewijs is voor zijn opvattingen is het vliegende object op een schilderij uit de 15e eeuw met een beeld uit het tijdperk van Alexander de Grote toch wel opmerkelijk. In het schilderij hiernaast (Jean Wauquelin, 1438, Nationale Bibliotheek, Frankrijk) zouden de soldaten van Alexander kijken naar een vliegend voertuig dat zich in de hemel beweegt met een bestuurder en aangedreven door twee griffioenen.

Geoff Stray
Alles wat je altijd al wilde weten over 2012
Van mayakalender tot melkwegstelsel
Ankh-Hermes 2012

Persoonlijk heb ik moeite met deze titel. Alsof we in staat zijn alles te weten over 2012! Maar goed, het boek moet verkocht worden en de titel zal aanspreken, maar mogelijk mensen er ook van weerhouden dit boek te kopen.

Maar Stray is een auteur die bewezen heeft over de nodige kennis te beschikken, zoals ook bleek uit zijn eerdere boek 'Voorbij 2012'. Jammer dus deze commerciële titel. In zijn nieuwe boek beweert hij een compleet en het meest compacte overzicht aan te bieden over wat er zoal over 2012 geschreven werd. Zo gaat hij in op wat andere culturen dachten over 2012, zoals de Maya's, de oude Egyptenaren, en de sjamanen. Op zich is het boeiend daarvan kennis te nemen, maar ik betwijfel of de informatie die Stray biedt wel zo compleet is.

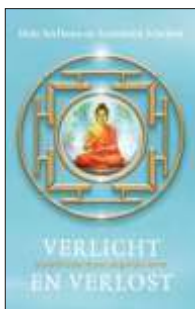

Gerjo van der Horst
Heimwee - Verslag van een bijna-doodervaring.
Phintias 2012

Bijna-doodervaringen komen voor in alle landen ter wereld, bij alle volken en culturen. In veel landen wordt het fenomeen gezien als een mystiek verschijnsel en worden mensen die er een hebben gehad gezien als wijzen. Elders op de wereld worden mensen die uit de kast zijn gekomen met hun BDE gestigmatiseerd. Ze worden niet serieus genomen. Als je een ernstig auto-ongeluk hebt overleefd wil de buitenwereld nog wel eens accepteren dat je ervaring bijzonder was. Maar wat als jouw BDE gekoppeld is aan een spirituele ervaring. Is het dan wel een bijna-doodervaring in de strikte zin van het woord?

Cardioloog Pim van Lommel is er duidelijk over hoewel hij liever spreekt over nabij-de-dood-ervaringen. Zelfs meditatie kan ook volgens hem een dusdanig effect op je hebben dat er van een BDE gesproken kan worden. Gerjo van der Horst had de moed een boek te schrijven over haar spirituele ervaringen. Tot voor kort wisten alleen haar kinderen en haar echtgenoot dat er verbanden waren tussen een existentiële crisis, de meditatie die ze mee had gemaakt, haar speurtocht naar de ware Jezus en haar BDE. Jezus, maar dan wel een Jezus uit de bijbel van wie ze afscheid nam. Het gaat haar niet om de persoon Jezus, maar uiteindelijk om de 'woe wei', de energie vanuit de geestelijke wereld die ons leidt, die ook Jezus heeft geleid en er altijd zal zijn. "Voor mij", zo schrijft Gerjo van der Horst, "gaat het om de lessen die we kunnen leren, of daar nu uitspraken van Jezus aan ten grondslag liggen of inzichten vanuit de Tao, of aanwijzingen van de Boeddha."

Uitgeverij Phintias is de uitdaging aangegaan om Gerjo's boek 'Heimwee' uit te geven. Er is een groot belang mee gediend. Allereerst mogen de levensverhalen van alle mensen met een BDE aan het licht komen. Maar Gerjo's verhaal is meer dan zomaar een BDE-verhaal. Er zitten zoveel lagen in haar ervaringen, zoveel niveaus, zoveel 'boodschappen' die het licht mogen zien. Heimwee naar dat licht, het is de bron van leven...

VERLICHT en VERLOST
Boeddhisme in ons dagelijks leven
Ten Have 2012

Voor zo'n miljoen Nederlanders is boeddhisme een belangrijke bron van inspiratie. Net als voor Annemiek Schrijver, schrijver en presentator van onder andere 'Het Vermoeden', en Hein Stufkens, filosoof, dichter en zenleraar. Ze stellen elkaar de vraag: wat betekent het boeddhistische pad voor jouw dagelijks leven en welke rol speelt jouw christelijke achtergrond daarin? Want dat verschillende spirituele tradities heel goed samengaan, staat voor hen als een paal boven water. Boeddhisme en christendom, gaat dat samen? Is het mogelijk tegelijkertijd verlicht én verlost te zijn?

Annemiek Schrijver en Hein Stufkens vinden dat dit zeker mogelijk is. Op de vraag of verlossing en verlichting voor hem hetzelfde zijn, antwoordt Stufkens: "laat ik het klassieke antwoord geven: Mu! Dat betekent geen ja en geen nee. Ik weet het niet. Ik weet wel dat ze allebei alles te maken hebben met dat eenheidsbewustzijn." VERLICHT en VERLOST is een weliswaar vlot geschreven boekje maar wordt niet oppervlakkig. Annemiek Schrijver en Hein Stufkens vormen een prima schrijversduo die met de nodige humor schrijven over wezenlijke vragen. Beiden putten nog steeds inspiratie uit hun christelijke 'roots', maar zijn ook het boeddhistische pad op gegaan. Over het samengaan van beide tradities gaat hun nieuw boek, een lichtvoetige briefwisseling over boeddhisme in het dagelijks leven van Schrijver en Stufkens.

Een citaat : iemand die alleen maar "heilig" is in de zin van braaf en goed, iemand die de schaduw verdringt of ontkent, kan niet authentiek zijn."

Jean-Louis de Biasi,
Geheimen, symbolen en rituelen
van de vrijmetselarij
Ankh-Hermes 2012

Jean-Louis de Biasi, een 32e graad vrijmetselaar en al meer dan twintig jaar actief in de orde, belicht de geschiedenis en het op graden gebaseerde systeem van de Schotse Ritus. Ook gaat hij in op de ethische opvattingen en de filosofische achtergronden, gebruikmakend van originele teksten en archeologische vondsten. Jean

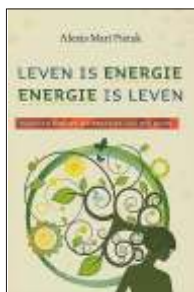
Louis de Biasi in 1990 in Frankrijk ingewijd als Vrijmetselaar, is een filosoof, spreker en schrijver die zeer goed ingevoerd is in de westerse mysteriegodsdiensten. In zijn boek gaat hij diep in op de werkwijze, het ontstaan en de ethische en filosofische achtergronden van de vrijmetselarij. Hij staat uitvoerig stil bij de oergnosis van Hermes Trismegistos en de kabbalistische traditie. Maar hij geeft ook aandacht aan de oude kosmologische principes en de mitrasriten.

De Biasi, die in Amerika en Canada tot de hoogste graden van de reguliere vrijmetselarij is doorgedrongen, geeft hiermee een zeer compleet beeld van de deze Orde. Zijn betoog is helder en toegankelijk. In het laatste gedeelte van het boek beschrijft hij oefeningen en meditaties die kunnen helpen op de weg naar geestelijke ontwikkeling. Daardoor is deze publicatie voor zowel maçons als niet-ingewijden een waardevol bezit. Op de vragen of er nog wel iets nieuws valt te melden over de 'Aloude en Aangenomen' vrijmetselarij en er, of je nu vrijmetselaar bent of niet, individuele oefeningen zijn waar je direct baat bij kunt hebben, antwoordt De Biasi bevestigend.

"Het boek dat je net hebt opengeslagen zal je helpen begrijpen wat het ware erfgoed is dat de maçonnieke inwijdingstraditie ieder mens te bieden heeft," zegt de auteur in zijn inleiding. "Het zal je, zo vervolgt hij, "meevoeren van het ontstaan van de Egyptische en Griekse mysteriën naar de ontdekking van de essentiële rol die deze iniatie broederschap in de huidige wereld speelt, in het bijzonder in de Verenigde Staten van Amerika." Zoals Dan Brown in zijn roman 'Het verloren symbool' schrijft, zijn er maar weinig landen op aarde waar de maçon-

nieke idealen zo'n fundamentele rol hebben gespeeld als tijdens de stichting van de Verenigde Staten.

De Biasi gaat hier uitvoerig op in, maar omdat hijzelf ingewijde is, is hij ook niet in staat tot een wat kritische benadering van de vrijmetselarij. 'Geheimen, symbolen en rituelen van de vrijmetselarij' is overigens een heel boeiend en goed gedocumenteerd boek, maar voor wie zich er verder in wil verdiepen, is het raadzaam ook wat andere bronnen te raadplegen.

Alexis Mari Pietak
Leven is energie, energie is leven
Ankh-Hermes 2012

De wetenschap heeft ons waardevolle kennis opgeleverd, maar ook het vermogen ontnomen het leven te beschouwen als uniek. Wetenschappers zien zowel een levenloos voorwerp en een levend 'ding' als niets meer dan een verzameling moleculen. Biofysicus Pietak stelt dat 'leven' een bepaald soort energie is. Net zo reëel en meetbaar als alle andere vormen van energie. Dat stelt zowel de mens, als ecologische systemen in een tota-

taal ander daglicht. Wat is het verschil tussen levende en niet-levende dingen? Het leven wordt over het algemeen omschreven als een kracht of energie. Volgens de Chinese geneeskunst is levensenergie Qi, in de Ayurvedische geneeskunde (India) wordt het Prana genoemd. Energie is een eigenschap die iets laat gebeuren. Zij wordt gezien als een onuitputtelijke, ordenende invloed. In ons wetenschappelijke denken is echter geen ruimte voor het concept van leven-als-energie. De auteur (biofysicus) belicht een breed spectrum tussen energie, energetische fysica en kwantummechanica en complexe levende systemen. Dit helpt ons inzicht te krijgen in onze biologische levenscycli, het milieu en een duurzame interactie met onze omgeving. Alleen al de erkenning dat het leven energie is, kan ons een begrijpelijke en praktische context verschaffen voor het doorgronden van processen in levende systemen.

Birgit Frohn
Olijfbomtherapie
Voor schoonheid, vitaliteit en gezondheid
Ankh-Hermes 2012

Door kruidengeneeskunde, fysiotherapie en gezonde voeding te combineren biedt de olijfbomtherapie een totaalconcept voor genezing en revitalisering van lichaam en geest. De belangrijkste bestanddelen zijn de bladeren van de olijfbom en het extract hiervan. Dit extract wordt als werkzaam elixer ingenomen of op lichaam en gezicht gebruikt in de vorm van een zorgvuldig vervaardigde huidcrème. Een gezonde voeding zoals men die kent in het Middellandse Zeegebied werkt daarbij extra ondersteunend.

Menig bezoeker van mediterrane landen, kent die indrukwekkende, knoestige olijfbomen die vele honderden jaren oud worden. Ze zouden zelfs 1000 jaar of ouder kunnen worden. Hoe dan ook, de olijfbom als soort is in ieder geval wel heel oud. Archeologen hebben verstaende olijfbladeren gevonden die meer dan 2,5 miljoen jaar oud zijn. Zo'n 6000 jaar geleden heeft de olijfbom zich vanuit Palestina verspreid in het Middellandse Zeegebied. Het waren overigens ook filosofen als Aristoteles, Sophocles en Plato die overtuigd waren van wat de olijfbom zoal te bieden had. En Democritus adviseerde om inwendig honing en uitwendig olijfolie te gebruiken om oud te worden.

Birgit Frohn (1967, München) is biologe, wetenschapsjournaliste en auteur van een aantal succesvolle boeken. Verder schrijft ze in vak- en publiekstijdschriften op het gebied van geneeskunde, farmacie, voeding, natuurgeneeskunde en psychologie. Ze woont en werkt in Hamburg. Op de website - www.birgit-frohn.de - is onder het kopje 'Referenzen' een lijst van publicaties van haar hand opgenomen; sommige daarvan zijn (gedeeltelijk) te downloaden. Het is een veelzijdig aanbod. Bijvoorbeeld schreef Frohn ook "Aphrodites Geheimnisse, Liebeszaubereien".

Meer recensies op pagina's 10 en 20

* * *
 *

Mystieke tak Hindoeïsme hecht veel belang aan innerlijke weg

Aat-Lambèrt de Kwant

Tot jou, die dit leest, spreek IK. Tot jou, die zoekt naar waarheid, vrede, liefde en geluk, komt IK BEN. IK BEN jouw zelf, jouw diepste innerlijk, dat alles weet en altijd geweten heeft en altijd is. IK, jouw goddelijke Zelf, breng je deze woorden om je te leren dat IK, je eigen ware Zelf, jouw enige leraar BEN. Mijn woorden spreek IK van binnenuit tot je uiterlijk, menselijk bewustzijn om te bevestigen dat alles wat jouw IK BEN in je altijd wist, maar nog niet heeft vertaald in duidelijke en begrijpelijke termen. Indien je bereid bent tot deze bewustwording in jezelf, volg dan aandachtig de uitleg die IK hierin geef en wéét dat het jouw hoogste ZELF is dat door deze bladzijden tot je spreekt.

Het boekje *'Het onpersoonlijke leven'* waaruit dit citaat komt, heb ik al zo'n twintig jaar in mijn boekenkast staan en heeft mij al die tijd geboeid en geïnspireerd. Het min of meer theosofisch getinte boekje wil een leidraad zijn naar het ware leven. De inhoud komt er kortweg op neer dat we als mens worden geleid en bepaald door wat zich 'Ik ben' noemt, de Vader, het goddelijke wezen. De mens moet dit in zijn leven realiseren, loskomen van al wat hij dacht en leerde, de persoonlijkheid overwinnen. Hij moet in zichzelf de eenheid bereiken met het onpersoonlijke allesomvattende. Het boek is vermoedelijk omstreeks 1915 in de VS ontstaan, maar van de auteur J.S. Benner (gestorven in 1941) is verder niets bekend; er is in ieder geval geen beweging of centrum om hem heen ontstaan. Toch blijken velen het boekje te kennen en te koesteren.

Dat ik het noem heeft ermee te maken dat het hier niet gaat om bepaalde rituelen of dogma's, maar om onze innerlijke ervaring, onze innerlijke reis. Elke religie beschikt immers over een exoterische en esoterische, ofwel diep verborgen binnenkant, ofwel de gnosis. Veel priesters, rabbi's, pandits, imams, of dominees hebben doorgaans weinig tot geen kennis over die innerlijke kant, de gnostiek. Deze maakt niet of nauwelijks deel uit van hun theologische studie. Dit is de reden waarom velen van hen moeite hebben met mystieke ervaringen van gelovigen, zoals bijvoorbeeld een bijna-doodervaring. "Dit staat niet in mijn bijbel," zei een dominee bits tegen een lid van zijn gemeente die een dergelijke ervaring had.

Maar dat is aan het veranderen. Een aantal dominees en priesters organiseert zelfs gemeenteavonden over gnostiek en esoterisch bijbellezen. Meer aandacht dus, zij het aarzelend, voor de innerlijke aspecten van religie.

Gnosis = religie van binnen beleven

Die diep verborgen kant, het binnenste, wordt ook wel 'gnosis' genoemd of 'kennis van het hart'. De reden dat deze gnosis geen deel uitmaakt van de geloofsbelijdenis van zo'n religie, is dat gnosis pleit voor het vergaren van een bijzondere kennis. Die kennis zou er weleens voor kunnen zorgen dat de gelovige tot 'wetende' wordt, wat de macht van elk priesterschap kan doen wankelen. In alle eeuwen zijn de gnostici dan ook verjaagd, gewantrouwd, veroordeeld en verketterd. Van de hindoeïstische Samkhya tot de Tibetaanse lhag Thong, van de islamitische Moe'tazilieten tot de christelijke Katharen, het liep nooit goed met hen af. Gnosis biedt een religie die je diep van binnen beleeft. Maar het is ook een pad van kennis die je een helder inzicht geeft in je eigen leven en in de bedoeling van je bestaan in deze kosmos. Gnosis zoekt naar het antwoord op de vraag naar zin en doel van het leven van de mens. Gnosis is 'kennis van het hart', niet-rationele kennis die

wezenlijke antwoorden bevat en deze werd vaak slechts aan 'ingewijden' doorgegeven⁽¹⁾.

Ik noem enkele gnostische groeperingen en systemen: Rozenkruisers, Vrijmetselaars, Essenen, de joodse Kabbala, en de Indiase Vedanta. Het begrip 'Dharma' lijkt veel op het Chinese 'Tao' en geeft een aanwijzing hoe je zou kunnen leven in overeenstemming met het doel ervan: je realiseren tot wat je in wezen bent. Een pad dat je leidt van onwetendheid tot kennis.

Hoewel het hindoeïsme tal van geschriften kent, is het lezen daarvan geen doel op zich. We bestuderen de geschriften om ons te laten inspireren en kunnen zo het pad op onze levensreis verlichten.

Het hindoeïsme is in zijn zuiverste vorm – zoals eigenlijke alle religies van oorsprong – een ervaringsreligie. Uiteindelijk gaat het erom het goddelijke van ons eigen zelf te ervaren⁽²⁾.

De ware yoga

Yoga is een eeuwenoude wetenschap/filosofie uit India. In het Sanskriet betekent yoga 'verbinden, verenigen'. Het 'één worden' van lichaam en geest staat centraal en wordt bereikt door middel van ademhalingstechnieken, houdingen ('asana's') en meditatie. Hierdoor komen we tot rust. Het brengt totale ontspanning in ons lichaam en onze geest. Door de ontspanning zijn we beter in staat aan te voelen waar we behoefte aan hebben en onze altijd maar doorgaande gedachtestroom wordt tijdelijk onderbroken, waardoor we onze energie op een betere manier kunnen gebruiken.

In dit artikel komen verschillende vormen van yoga ter sprake. Traditioneel zijn er vier vormen van yoga: 'karma', 'bhakti', 'gyaan' en 'raja'. In feite werden in het oude India met yoga al deze drie vormen gezamenlijk bedoeld. In zuivere yoga worden karma, bhakti en gyaan niet gezien als aparte stromingen, maar als de drie bestanddelen waar yoga uit bestaat. In de loop van de tijd werd dit vergeten en veranderde de definitie van yoga in wat wij in het Westen kennen als yoga, namelijk het uitoefenen van asana's (poses). In feite valt het uitoefenen van asana's onder hatha-yoga, dat een klein deel vormt van karma-yoga.

Hindoe-geleerden wilden een wederopbloei van yoga zoals die beschreven was in de yogasutra's creëren onder de mensen. Zij zagen karma, bhakti en gyaan als drie aparte yogastromingen. Om mensen het inzicht te geven dat yoga al deze drie aspecten bevat, werd wat al duizenden jaren bekend was als yoga hernoemd tot raja-yoga, zodat het onderscheiden kon worden van wat men toen nog dacht dat yoga was.

Yoga, nu dus raja-yoga genoemd, is de meest complete vorm van yoga omdat zij alle andere vormen van yoga omvat. Het systeem, de yogaleefregels, werd beschreven door Patanjali in de yogasutra's als het achtvoudige pad, ashtanga-yoga.

In zijn boek 'Karma-, Bhakti-, Gyaan- en Raja-yoga' worden deze prachtig door Swami Vivekananda beschreven.

Spirituele wegbewijzering

Pandit Ashish Mathura⁽³⁾, geboren in de familie Mathura, kwam al op jonge leeftijd met de Sanatan Dharma (de oudste stroming van het hindoeïsme) in aanraking. Een pandit is een spirituele begeleider binnen het hindoeïsme die het als een levenstaak ziet om mensen te inspireren en te begeleiden binnen de Vedische leer. Deze Vedische leer is de kosmische kennis die de zieners ofwel de rishi's van vroeger hebben vastgelegd. Ondermeer de Upanishads en de Bhagavad Gita maken deel uit van deze Vedische leer. Deze Vedische leer kent veel heilige geschriften, waar de vier Veda's een deel van zijn. Er zijn meerdere geschriften die de mens prikkelen en inspireren om naar binnen te gaan. Ze hebben het minder over de tradities en de cultuur, maar spreken meer over de ziel, over het *zijn* en over het *innerlijk* van de mens. Voor mensen in het Westen die noch de tradities, noch de culturele samenhangen van het hindoeïsme kennen, is het starten met de Bhagavad Gita en de Upanishads het meest aan te bevelen; het zijn als het ware ANWB-wegbewijzeringen voor wie bereid is de innerlijke reis te gaan maken.

Als het gaat om de innerlijke weg die de mens kan volgen, wijst Ashish Mathura op Sri Yoekteswar, die van Babaji leerde hoe een mens in het dagelijkse leven normaal kan functioneren, zijn maatschappelijke taak kan vervullen, maar tegelijkertijd ook spiritueel kan groeien.

Ashish Mathura/ Pt. A. Mathura

“Wat is,” zo zegt hij, “een mooiere boodschap voor ons in het zo drukke Westen?” “Als je kijkt naar de oude Indiase devotionele (*bhakti*-)films en ook westerse verhalen, hebben we vaak het idee dat we pas spiritueel kunnen groeien als we totale afstand nemen van deze materiële wereld, maar dat is niet nodig. Het mooie is dat we allemaal spiritueel kunnen groeien binnen de wereld waarin wij leven en gewoon ons innerlijke zelfbewustzijn en daarmee God kunnen bereiken. Je hoeft geen afstand te nemen van bijvoorbeeld vrouw, kinderen en werk. Voor mij was dit de allermooiste boodschap die Babaji via Sri Yoekteswar en later Yogananda heeft doorgegeven.”

Het is een mooie inleiding op de uitleg die Mathura geeft over karma-yoga, bhakti-yoga en gyaan-yoga en het thema de innerlijke reis. Hij legt uit dat de yoga zoals wij die in het Westen kennen voornamelijk poses zijn, terwijl de ware yoga letterlijk betekent verbinding maken, ofwel zich verbinden

met. “Yoga, die bestaat uit deze drie aspecten, helpt ons deze verbinding te maken met het goddelijke dat wij zijn. Bhakti-yoga betekent dat je door middel van devotie verbinding zoekt. Karma-yoga betekent dat je door middel van handelen probeert om connectie te maken. Gyaan-yoga betekent dat je door het vergaren van kennis en het ontwikkelen van wijsheid probeert die connectie te maken. Raja-yoga vat alles samen. Al deze drie wegen, vormen samen raja-yoga. Raja betekent dan ook: koning, hij die alles omvat, hij die over alles gaat. Een misvatting in het Westen, die ook in het Oosten ontstond, is dat yoga het beoefenen van asana's (poses) inhoudt. In feite is dit maar een klein deel van het geheel en wordt de rest vergeten. Yoga geeft ons de sleutel om de weg naar binnen te bewandelen en de connectie te maken met onze ziel, het ware IK.”

Gereed voor de innerlijke reis

Ashish Mathura benadrukt dat het hindoeïsme, vooral de mystieke tak, veel belang hecht aan de innerlijke weg. “In het hindoeïsme wordt gezegd dat wanneer je vairagya hebt bereikt je klaar bent voor de innerlijke reis. Vairagya betekent moe zijn van de materiële wereld of het willen loslaten of onthecht leven. Je gaat bijvoorbeeld op zoek naar je zelf, je gaat hiervoor op reis en bezoekt alle mandirs (tempels) en bedevaartsoorden en je gaat langs alle goeroes en geleerden in deze wereld. Maar wanneer je moe geworden bent van al dat zoeken en reizen en eindelijk stil wordt, dan pas ben je klaar voor die innerlijke reis. Eerder ben je er niet klaar voor en besef je niet dat die reis gemaakt moet worden of dat het überhaupt mogelijk is. Ik kan iemand vertellen dat hij die reis moet maken, maar zolang hij zelf nog de drang heeft om naar zichzelf te blijven zoeken in de uiterlijke wereld, is hij er nog niet klaar voor. Hij moet zelf gaan inzien dat de reis naar binnen belangrijker is dan al dat ‘spirituele’ reizen in de buitenwereld. Maar de meeste mensen zoeken het buiten, ook hier in het Westen, waar velen aan het reli-shoppen zijn. Het is ook niet zo vreemd, want we worden van jongs af aan getraind om het buiten onszelf te zoeken. Wij leren dat alle geluk buiten ons is te halen en alles wat je wilt bereiken buiten ons is, maar als je je realiseert dat deze zaken er niet toe doen en dat het geluk dat je bereikt denkt te hebben slechts tijdelijk is, ben je er klaar voor om de innerlijke weg te bewandelen.”

Religie als siermiddel

De Rotterdamse pandit ziet vaak bij mensen thuis dat de Bhagavad Gita mooi en netjes gekaft en afgestoft is en dat men die in een vitrinekast geplaatst heeft: hij wordt praktisch aanbeden. Maar daar gaat het niet om, zegt hij. “Je ziet het ook bij andere religies. Het gaat erom dat wat er in de Bhagavad Gita gezegd wordt, ook toegepast wordt en dat ernaar geleefd wordt. Het geheim van de ziel, het ware IK kunnen we vinden in de Bhagavad Gita. Daarin kun je de weg van verlichting vinden. Maar dan moet je wel erover filosoferen en erop reflecteren. In je eentje, of met familie en vrienden. Het exoterische houdt zich meer bezig met het fysiek aanbidden van deze heilige geschriften door bijvoorbeeld bloemen te offeren en ze op een altaar te plaatsen. Een boek is een dode boom met inkt. De heiligheid komt pas tot leven als het gelezen, begrepen en toegepast wordt. Een oude man die de Bhagavad Gita heeft stukgelezen en er ook naar leeft zodat hij ook in hem leeft, heeft hem tot een spiritueel instrument gemaakt, heeft hem verinnerlijkt en dat geldt ook voor andere heilige boeken.”

Wake-up calls tot de innerlijke reis

Pandit Mathura ziet wel dat in deze tijd mensen openstaan voor wake-up calls die de aanzet kunnen zijn voor verdere spirituele groei of transformatie. Mensen gaan door crisissen heen en beseffen vaak plotseling dat er meer is dan enkel de externe wereld. De één begint de spirituele, innerlijke weg al in een vroeg stadium, de ander heeft daar zo'n wake-up call voor nodig. Volgens hem groeit ieder mens spiritueel; de een sneller, de ander langzamer, maar ieder wezen op deze aarde groeit spiritueel en krijgt de middelen die hij nodig heeft om verder te groeien. "Sommige mensen die zover zijn en klaar zijn voor die reis naar binnen, krijgen gewoon de middelen op hun pad, want zij staan er al klaar voor, maar anderen staan er nog niet klaar voor en moeten het op de 'hardere' manier leren door de wake-up call te krijgen. Ze zijn nog gehecht aan alleen het materiële in deze wereld. In de parabel van Jezus over de wijze en dwaze maagden die jij noemt, komt dat heel mooi tot uiting. We krijgen allemaal zo'n wake-up call. Er wordt ook wel gezegd dat de innerlijke ziel ervoor gezorgd heeft dat je die crisis, tegenslag of verlies krijgt. Het zijn *wake-up calls*. Mensen gaan luisteren naar de roep van hun ziel. Van mijn Chinese buurman leerde ik dat een probleem wordt gedefinieerd als een mogelijkheid, een kans om te leren en te groeien. Een crisis kan dus een kans zijn zodat jij je verder kunt ontwikkelen. Het gaat erom dat mensen bewust worden van 'lila', het goddelijke spel. Al die ervaringen en zogenaamde tegenslagen bieden ons een kans om naar binnen te reizen, terwijl geluk er vaak voor zorgt dat je stagneert."

Op mijn vraag of lijden in dit verband noodzakelijk is om spiritueel te groeien, antwoordt Ashish Mathura bevestigend.

"Ja, zonder lijden of pijnlijke levenslessen ervaar je weliswaar geluk, maar in feite komt het neer op stagnatie," zegt hij. Maar hij voegt daar meteen aan toe dat dit niet betekent dat je als mens geen geluk en voorspoed mag ervaren, je moet je er alleen niet aan hechten. Hij heeft wel het idee dat steeds meer mensen juist door wat ze meemaken gaan nadenken en relativeren wat ze is overkomen. Ze gaan inzien dat ze alle mogelijkheden hadden om verder te groeien, maar niet zagen dat de deur al openstond. "Ik zie steeds vaker dat mensen wakker aan het worden zijn. We zitten nu in een periode van veel crisis en tegenslag, maar tegelijkertijd biedt het weer enorme kansen om te leren."

De noodzaak tot zelfreflectie

Om die innerlijke reis te maken zijn er vier principes die iemand in zijn leven moet integreren wil hij die reis naar binnen maken. De Rotterdamse pandit noemt dat de vier pilaren van het hindoeïsme; 'satya', 'daya', 'daan' en 'tap'.

Satya betekent letterlijk vertaald: dat wat waar is of dat wat goddelijk is.

Daya betekent mededogen en daan betekent geven.

Tap betekent zelfreflectie.

Satya is eerlijkheid, eerlijkheid naar jezelf toe, eerlijkheid naar je medemens toe en eerlijkheid naar God toe. Ashish Mathura: "Door eerlijk te zijn en in eerlijkheid te leven creëer je de positieve energie in en om je heen om spiritueel te kunnen groeien. Je creëert een voedingsbodem. Door daya, mededogen naar jezelf, liefde naar jezelf (geen egocentrisme), liefde naar je medemens en liefde naar God toe, creëer je een sfeer die nodig is om spiritueel te groeien. Daan komt neer op

het kunnen geven, het kunnen geven aan jezelf, je medemens en geven aan God. Tap betekent zelfreflectie, steeds weer reflecteren naar jezelf, zo vaak als je kunt. Sommige mensen doen dit iedere avond, maar er moet zelfreflectie zijn, zodat je eerlijk naar jezelf kunt kijken in hoeverre je groeit of niet groeit en hoe je groeit."

De illusie van het streven naar verlichting

Hij heeft zo zijn vragen bij het huidige streven naar verlichting en wijst erop dat in de Bhagavad Gita Krishna aan Arjuna uitlegt dat je alleen het recht hebt om te handelen, niet om te denken over de vruchten of resultaten van jouw handelen. "Dit betekent dat als iemand actief bezig is te zoeken naar verlichting, hij verlichting misloopt. Als je een weekendcursus verlichting wilt volgen en verwacht dat je na dit weekend verlichting bereikt zult hebben, ben je er nog niet klaar voor. Je bent enkel bezig met het doel en niet met het handelen zelf. "Je bent niet bezig met je karma, maar met het gevolg van jouw karma. Dan zul je niet spiritueel kunnen groeien. Dat is de leer van de Bhagavad Gita. Wil je verlichting bereiken, moet je verlicht leven. Het is niet een doel, het is de weg. Je loopt of op de weg van verlichting of op de donkere weg. Het is één van de twee en je kiest ervoor om op één van beide wegen te lopen. Het gaat dus om de weg, niet het einde van de weg. Je kunt ook niet zeggen dat je gezond wordt door het te willen, maar door gezond te leven. Dan ben je gezond, en wanneer je niet meer gezond leeft, ben je ook niet meer gezond. Zo is het ook met de weg naar binnen: je leeft spiritueel, je maakt de reis naar binnen of je doet het niet, maar het is niet een doel, het is de weg."

Noten

1 – R.H.Persaud, Gnosis, het verborgen Licht. Mijn Bestseller BV, 2011.

2 – Robert H. Swami Perseaud & R.H.Persaud, Licht op gnosis. Servire, 2002. 2e druk Ankh-Hermes, 2004.

3 – Dankzij pandits en andere wijze mensen in en rond de familie heeft pandit Ashish Mathura al op jonge leeftijd veel kunnen leren en was hij als leerling van wijlen pandit. H. Mathoeraprasad Sharma al op 11-jarige leeftijd een volleerd pandit. Als lid van de Interreligieuze Raad in Suriname heeft hij veel gewerkt met geestelijken van andere religieuze bewegingen en heeft hij meegeholpen met het oprichten van de Shri Krishna Mandir te Lalarookhweg.

Enkele jaren nadat hij naar Nederland kwam voor zijn studie Technische Informatica is hij gestart met SanatanDharm.net waarvoor SanatanDharm Maha Sabha Suriname haar zegen heeft gegeven.

Sinds die tijd houdt hij zich in Nederland ook bezig met verschillende religieuze en maatschappelijke groeperingen om hen die dat nodig hebben de nodige hulp en ondersteuning te bieden.

Ook treedt hij op als pandit in de Mandir en is betrokken als adviseur van Mahasabha (overkoepelend orgaan van verschillende hindoe-organisaties).

Hij is lid van de vereniging Veelkleurige Religies Rotterdam en geestelijk verzorger bij de stichting Gezondheidscentrum Levinas.

* * *
*

Een geboren en gelovige femiste

Annemiek van Dorp

Ik ben opgegroeid in een groot rooms-katholiek gezin. Vader, moeder, acht broers en zes zussen. We woonden naast de Kerk en het was gebruikelijk om elke ochtend eerst naar de H.Mis te gaan, daarna ontbijt en dan naar school toe, een straat verderop. Als meisje van ongeveer 8 jaar beschouwde ik de ochtenddiensten (nog in het Latijn) als een soort van poppenkast die mij totaal onverschillig liet. Ik begreep niets van wat er daar op het altaar gebeurde en droomde langzaam weg in mijn eigen wereldje. Een dagelijks ritueel.

Ik zal ongeveer 8 à 10 jaar oud zijn geweest toen de dogma's van de Roomse leer mij duidelijk gemaakt werden:

- a) – De man was het hoofd van het gezin, zijn vrouw en kinderen diende hem te gehoorzamen.
- b) – De mens was maar een half persoon, door in het Huwelijk te treden werd je een volledig mens.
- c) – De jongens in het gezin waren iets belangrijker dan de meisjes.
- d) – Als je zondags niet naar de Kerk ging beging je een doodzonde, als je iemand vermoordde ook. Discussie gesloten.

Eén van de voordelen van dit grote gezin was dat ik al op jonge leeftijd op mijzelf teruggeworpen werd en er verder niet zo op mij werd gelet. Er waren wel collectieve waarden en normen, maar wat er in jouw hoofd omging was jouw domein. (Er waren zeker ook nadelen om op te groeien in dat grote gezin, maar die zijn voor mij nu niet zo relevant meer.) Ik werd dus door bovenstaande dogma's gestimuleerd om mijn intuïtie te gebruiken en deze zei mij, dat er hier "iets" niet klopte."

Op ongeveer 17- jarige leeftijd was ik wanhopig, levensvragen dienden zich aan:

- Wie ben ik?
- Welke opleiding ga ik volgen?
- Wat wil ik later worden?

Het ideaalbeeld dat veel van mijn leeftijdgenootjes hadden was vroeg trouwen en kinderen krijgen. Deze idealen deelde ik niet, ik wilde eerst weten 'wie ik zelf was', daar de tijd en ruimte voor nemen. Kijken wat er verder op mijn pad zou komen. Dat pad heb ik inmiddels voor een groot deel afgelegd.

Ik denk nu te weten wie ik ben! Nog niet wie ik zal worden! Maar dat maakt het leven voor mij ook zo boeiend, ik raak nooit uitgeleerd.

Ik ben de mannen in mijn leven dankbaar die, onbewust, mij een spiegel voorhielden als ik mijn eigen dogma's ging koesteren. Met één van hen creëerde ik onze prachtige dochter.

Na de Rooms-katholieke Kerk verlaten te hebben, op ongeveer 18-jarige leeftijd, ben ik lang niet meer naar de Kerk geweest. Ik had het wel zo'n beetje gehad met instituten.

Mijn religieuze gevoelens bleven, temeer daar ik op gezette tijden in mijn leven heb mogen ervaren dat er meer is tussen "Hemel en Aarde". Dit sterkte mij in de overtuiging dat, als je je hiervoor open stelt, je gestuurd wordt op je levenspad.

Door Hogere Machten en Krachten.

Ontvankelijk wachtend op innerlijk weten

Dit ondervond ik ook als ik het moeilijk had en het Universum om hulp vroeg, ik voelde dan de Helende werking die ik mocht ontvangen. Ik stuur dan ook regelmatig bedankjes naar boven als dat zo uitkomt.

Ik vind de VKK

Na heel veel omzwervingen en een paar Goeroes (Bhagwan en Krishnamurti) verder kwam ik in contact met de Vrij-Katholieke Kerk, via een Workshop over Engelen, in het Kerkje St. Albaan in Den Haag.

Ik had nog niet eerder van De Vrij-Katholieke Kerk gehoord, maar door een gebeurtenis in mijn leven, die mij emotioneel onderuit haalde, moest ik blijkbaar hier zijn. (2001)

Deze voor mij totaal nieuwe Kerk sloot aan bij mijn behoefte van dat moment. Alhoewel vrouwenwijdingen nog geen realiteit waren, begreep ik dat er wel gewerkt werd aan het realiseren daarvan. Deze vernieuwende Kerk die het aandurfde de vrouwelijke uiterlijke manifestatie te versterken door middel van vrouwen toe te laten tot het Priesterschap en zo het evenwicht te brengen in de innerlijke manifestatie van "de Goddelijke Godinnenkracht" in ieder van ons heeft voor mij de doorslag gegeven om mij met deze Kerk 'in vernieuwing' te verbinden.

>>>

Boekeninfo

De Goddelijke Godinnenkracht als één verenigd

Sinds een aantal jaren ben ik lid (2006) van de Vrij-Katholieke Kerk. Voel me thuis bij deze Kerk, waar geestelijken, dienaars en kerkgangers op gelijke voet met elkaar omgaan. Er is geen scheiding van zielen. Het beleven van de Sacramenten roep bij mij nostalgische gevoelens op, uit een ver verleden. De preken uit de Nag Hammadigeschriften vind ik inspirerend, ze ondersteunen mij in de kennis die ik in de loop van mijn leven vergaard heb en vullen deze aan. De nagespreken in de koffiezaal, die op de zondagochtend vaak gehouden worden, roepen bij mij gevoelens van samenhang op. In de Haagse kerkgemeente komen er langzaam maar zeker steeds meer boeiende mensen bij, ieder met haar/zijn spirituele achtergrond en beleving in geloofskwesties. In april 2012 ben ik benoemd tot voorzitter van de Kerkgemeente in Den Haag.

Annemiek van Dorp (1945) - Werkzaam geweest in de sociale en technische dienstverlening bij de Gemeente Den Haag. Sacred Dance Docent sinds 1998. Passie: Dierenwelzijn

Bronnen van de gebruikte afbeeldingen:

Afbeelding 1, Alice Buis (1948), titel: 'Ze zit in het licht', olieverf op paneel (2002), zie ook: 'www.artalice.nl'
 Afbeelding 2: Briar (pseudoniem), titel: 'Welcoming Yule', zie bijvoorbeeld ook: 'www.eastgateresouce.co.uk' of 'www.briarart.co.uk'

Jan Willem Verkerk/ Annemieke Loots Mystieke plekken in Zuidwest Engeland Frontier 2011

Engeland, het land bij uitstek als je over mystiek praat. Spookhuizen, steencirkels, natuurgebieden, maar ook de legendes van Koning Arthur en de wereld van de elfen en natuurlijk graancirkels. In dit boek laten Annemieke en Jan Willem 31 plekken zien die deze betovering weergeven.

Korte inleidende teksten en veel foto's, net als hun vorige boek over mystieke plekken in Nederland, België en Duitsland. De foto's nemen ons mee naar de intrigerende wereld van mystiek Zuidwest Engeland. Een boek dat zeer goed als leidraad kan dienen voor onze eigen Mystieke Reis in dit bijzondere land. De schoonheid van de foto's doet je wegdromen in die bijzondere wereld.

Annemieke en Jan Willem hebben sinds 2006 de permanente wis-selexpositie 'Mystiek Moment' in Zaandam over mystieke plaatsen. De foto's van oude kerkjes, steencirkels, menhirs, dolmen en graancirkels zijn mooi en duidelijk. De toelichtende teksten geven niet alleen informatie over feiten, maar ook over legendes die aan de plekken verbonden zijn en een sfeerbeschrijving waarin ook af en toe plaats is voor paranormale waarnemingen. De coördinaten op de O.S. kaarten zijn per plek aangegeven, ofschoon een overzichtskaart van alle beschreven plekken node gemist wordt.

Er is weinig over Engelse krachtplekken in het Nederlands beschikbaar met uitzondering van het boek van Wigholt Vleer en Dick van den Dool 'Langs mysterieuze plaatsen in Zuidwest Engeland'

Sander Videler

De weg naar je ware zelf

Het pad van de gnosie

Aspekt 2012

Doel van het boek is, zo zegt Videler in zijn voorwoord, de weg naar het hart te wijzen en wil dat doen door een brug te slaan tussen religie en psychologie.

Het doel van het leven is, zo zegt hij, te worden wie we zijn. Gnosie leert dat ons ware Zelf goddelijk is. Of we dit Zelf nu Christus of Atman noemen haar functie blijft gelijk: ze wil door ons tot expressie gebracht worden, zodat de mens zichzelf weer als één met God kan ervaren. Maar voordat we ons Zelf tot uitdrukking kunnen brengen, moeten we haar eerst bewust maken. Dit boek van Sander Videler beschrijft de weg hier naartoe, 'de 'goudgele weg', afgeleid van het pad van de gnosie. Deze verbindt twee ogenschijnlijk tegengestelde paden: psychologie en religie. Via psychologie leren we ons Zelf kennen door de ontwikkeling van ons ego. Bewust zijn van onze maskers en schaduw maakt het zicht op onze essentie vrij. Nadat we het ego tot spiegelbeeld van ons Zelf hebben gemaakt en we onze essentie herkennen, kunnen we het ego afleggen. Via religie gaan we aan ons ego voorbij om zo bij het universele Zelf te komen. Beide paden - psychologie & religie - ontmoeten elkaar in de 'goudgele weg' die, naar het hermetisch gezegde 'zo boven, zo beneden', God en de mens met elkaar verbindt. Vandaar dat zij ook de 'via paradox' wordt genoemd. De weg naar ons hart is een weg vol schijnbare tegenstellingen, daar de liefde of eenheid in ons hart in de wereld van scheiding en tegenstellingen vaak als paradoxaal wordt ervaren. Het doel van het leven is te worden wie we zijn. Gnosie leert dat ons ware Zelf goddelijk is. Of we dit Zelf nu Christus of Atman noemen - haar functie blijft gelijk: ze wil door ons tot expressie gebracht worden, zodat de mens zichzelf weer als één met God kan ervaren. Maar voordat we ons Zelf tot uitdrukking kunnen brengen, moeten we haar eerst bewust maken. Dit boek wil de weg hier naartoe beschrijven, 'de 'goudgele weg', afgeleid van het pad van de gnosie. Deze verbindt twee ogenschijnlijk tegengestelde paden: psychologie en religie.

Het is wel een boek waar je moet voor gaan zitten en dat je nu en dan even opzij moet leggen om het te laten bezinken.

Ander Videler is jungiaans analytisch therapeut, auteur en spreker op het gebied van spiritualiteit en dieptepsychologie.

* * *
 *

Terug naar de Basis

Enkele gedachten over androgyn, vrouwelijk en mannelijk in samenlevingen en culturen

Els Kikke

*“De autoriteit van een democratische wereldorde kan op niets anders worden gefundeerd dan op het opnieuw tot leven ge-
wekte gezag van het universum.” — (Václav Havel)*

Gedreven door de noodzaak om te overleven gingen, miljoenen jaren geleden, onze voorouders, de eencellige bacteriën, op in meercellige organismen. Hiermee schiepen ze veiligheid en bestaanszekerheid en bewezen hoe overleven en leven een vreedzame aangelegenheid kan zijn.

Toen onze matriarchale culturen, waar dit principe ook gold, het veld moesten ruimen voor de patriarchale culturen die hun bestaan zeker stelden door elkaar te bevechten werd ‘overleven’ het Leitmotiv. Authentiek natuurlijk gezag dat zich uitdrukt in efficiënte daad- en vormkracht moest het veld ruimen voor macht, controle en overrompend leiderschap. De weerspiegeling hiervan vinden we terug in het verdwijnen van androgyn godheden ten faveure van mannelijke goden en van uiteindelijk één mannelijke god.

Androgyn

Rond 1500 tot 500 v. Chr. worden overal in de wereld androgyn godheden aanbeden. Er is bijvoorbeeld een beeldje gevonden van de Indiase god Shiva met links vrouwelijke en rechts mannelijke fysieke kenmerken. Het Hebreeuwse scheppingsverhaal, voortkomend uit het Babylonische scheppingsverhaal, begint met ‘elohim’ een vrouwelijk woord. Hiervan is afgeleid het Aramese woord ‘el’ ook wel ‘al’, dat ‘adem’, ‘leven’, ‘liefde’ en het ‘goddelijke’ betekent. ‘Elohim’ is later een mannelijk meervoud geworden dat ‘godin’ zowel als ‘god’ betekent. ‘Elohim’ blijft als schepper bestaan naast de nieuwe aanwinst, de mannelijke god ‘Jaweh’, die de uit het noorden komende veroveraars meebrachten.

*“Eerst wordt het licht door Elohim geschapen
dat daarmee van de duisternis wordt gescheiden.*

*Daarna de lucht, waardoor die van de wateren wordt
gescheiden.*

*Uit het water worden land en de zaaddragende planten
geschapen.*

*Op de vierde dag worden de sterren, de zon en de maan
geschapen die over dag en nacht zullen heersen.*

*Op de vijfde dag de vissen en de vogels, gevolgd door het
vee, de reptielen, de wilde dieren en de mensen.*

De zevende dag is een rustdag.

*De eerste mens wordt geschapen naar het evenbeeld van
Elohim, zowel mannelijk als vrouwelijk.*

Deze eerste mens heet Adam-Kadmon.

Hij wordt opgedeeld in Adam en Eva.”

Jodendom

Het scheppingsverhaal in het Oude Testament komt ermee overeen. Het ademt androgynie, in de pluralis majestatis, een koninklijk meervoud. De schepping wordt als één wezen beschreven, man en vrouw genaamd, waarin god zich uitdrukt.

“En God zeide:

*Laat ons mensen maken naar ons beeld,
als onze gelijkenis,*

*opdat zij heersen over de vissen der zee
en over het gevogelte des hemels
en over het vee,*

en over de gehele aarde

en over al het kruipend gedierte.

*En naar zijn beeld schiep hij hem;
man en vrouw schiep hij hen.”*

In Genesis 2 wordt Adam geschapen en Eva uit zijn rib. Ook al is Adam een man, hij was toch, voor hij zich de rib uit zijn lijf trok, één met Eva.

Nag Hammadi

Uit de Nag Hammadigeschriften die onlangs zijn gevonden, blijkt dat de Aramees sprekende Joodse leraar Jezus de gelijkwaardigheid van man en vrouw predikte en god zag als mannelijk zowel als vrouwelijk, dus ook androgyn. Zijn vrouw, en tevens één van zijn wijste discipelen, blijkt de door Petrus verguisde en in de kerk voor hoer uitgemaakte Maria Magdalena te zijn. In het Thomasevangelie beantwoordt Jezus de vraag, die hem door één van de apostelen wordt gesteld, over hoe zij het Koninkrijk Gods zullen betreden met:

*“Als ge van twee één zult maken
en het binnenste als het buitenste
en het buitenste als het binnenste
en het bovenste als het onderste
om het mannelijke en het vrouwelijke
tot één te maken*

*opdat het mannelijke niet mannelijk blijve
en het vrouwelijke niet vrouwelijk*

.....

dan zult gij het Rijk binnengaan

*Het rijk, het is het binnenste van u
Wanneer gij uzelf zult kennen
Dan zult gij gekend zijn.....”*

Kerkvader Clemens

In een historisch christelijk document beschrijft een van de vroege kerkvaders, Clemens van Alexandrië, in het jaar 190 na Chr., god als zowel mannelijk als vrouwelijk, en mannen en

vrouwen als even volmaakt. Gnostische christenen ('gnosis' betekent god in onszelf ervaren) beschouwen god en de mensheid als mannelijk zowel als vrouwelijk. Het Joodse scheppingsverhaal wordt later in de tijd zo bijgesteld dat de androgynie eruit verdwijnt.

Islam

In 610 na Chr. gaat in Saoedi Arabië de Islam ontstaan. Allah was een androgyne godheid. Het woord 'allah' stamt van het Hebreeuwse 'elohim'.

Wanneer Mohammed het visioen krijgt waaruit de Islam voortkomt, bestaat het christendom al zes eeuwen en is de ongelijkwaardigheid van man en vrouw al lang een feit geworden. De Koran nu moet tegenwicht bieden aan deze uitwassen van het christendom. De oorspronkelijke versie van de Koran biedt dit tegenwicht. Maar Islamitische religieuze en Christelijke religieuze leiders blijken nauwelijks van elkaar te verschillen daarin. Dus ondergaat de koran eenzelfde lot als de bijbel. De oorspronkelijke versie wordt zodanig bijgesteld dat hij past in het denkkader van de heersende klasse. De in Spanje geboren Islamitische filosoof Averroes ageert fel tegen deze vrouwonvriendelijkheid. Dit stuut onmiddellijk op verzet. In deze vrouwonvriendelijke vorm is de Islam de oudste globaliserende macht die zich voor de kerstening en de kolonialisaties over de wereld verspreidde.

Oude Grieken

In het Griekse scheppingsverhaal schenkt de godin van de aarde, Gaia, onbevlekt, het leven aan Ouranos, de hemel. Zij komt voort uit Chaos (= opening). Echter één van de nazaten, Zeus genaamd, neemt al gauw de macht in handen en eet zijn vrouw Metys (= wijsheid) op en baart uit zijn hoofd een intellectuele dochter, Pallas Athene. De in de zesde eeuw v. Chr. opkomende wetenschappen en filosofie waar onder andere Socrates en Plato, en de natuurfilosofie in Zuid-Italië hun aandeel in hebben, zijn vrouw- en godinvriendelijker. Vrouwen hebben in Griekenland en in het Romeinse Rijk rechten, politieke invloed en nemen belangrijke posities in. Die van priesteres, is er één van. Aristoteles noemt de schepper: 'de onbewogen beweging' maar keert zich evenals Socrates en de apostelen Petrus en Paulus tegen vrouwen. Ondertussen heeft het aanzien van de androgyne Egyptische godin Isis zich over een ander groot gebied verbreid. Isis beschikt over zowel mannelijke als vrouwelijke krachten en heeft als zodanig macht over de materie waaruit alles ontstaat: licht en donker, vuur en water, leven en dood, begin en eind. Zij staat symbool voor de gelijkwaardigheid tussen man en vrouw, maar wordt weer verdreven door de uit Perzië overgekomen god Mithras.

India

Ook hier maakt men een dergelijke ontwikkeling door. Hindoeïsme is een verzamelnaam voor religieuze en culturele tradities. Het woord is afgeleid van de naam Indus, de naam van een rivier. De oorspronkelijke, meer androgyne, Dravidische godsdienst werd overwoekerd door de sterk patriarchale Indo-Europese, Arische, leefwijze en godsdienst, die nu nog in India veel in de melk te brokkelen heeft. Het kastenstelsel met de vele privileges van de hoogste priester- en lerarenkaste, de Brahmanen, hoort bij deze sterk patriarchale traditie. Eén van de privileges van de hoogste kaste is dat iedere vrouw, van welke leeftijd ook, waar dan ook, bereid moet zijn tot seksuele

gemeenschap met een Brahmaan. Dat zou haar algehele heil verhogen. De weduweverbranding, die nu verboden is, was ook een Arisch ritueel.

Er zijn nog zo'n zeven andere religieuze groeperingen in India, waaronder de Buddhisten, de Sikhs, de Shakta's en de Tantrika's. India was voor de Arische invasie overdekt met 'yogini' tempels. Ze hadden de vorm van de vagina, rond en open naar de hemel. In de muren waren alkoven met godinnenbeeldjes en enkele goden met erecties. De grootste vondst is een beeldje van een man die met gekruiste benen en geheven lid, kijkt naar een naakte dansende vrouw. De godinnen, zoals de nog steeds aanbeden Saraswati en Kali-Durga, waren onafhankelijk van de goden. In de uit het noorden van India komende Tantra traditie staan de godin, de vrouw, en god, de man, als volkomen gelijkwaardig in de erotische goddelijke verbinding centraal. Dit wordt zoveel als maar mogelijk is vervloekt en zwart gemaakt door de Arische traditie. De speciale plek die erotiek met de eigen sekse heeft, wordt door de Arische fundamentalisten als pervers en verdervelijk gezien.

Ying en Yang

China

In China worden 'aarde' en 'leven' beschouwd als een onverbreekelijke eenheid die een begin noch een einde heeft. Het vermogen tot voortplanting wordt gezien als spontaneïteit van de tweeledige krachten in de natuur: 'yin' en 'yang', die voor het vrouwelijke en het mannelijke staan. Een man heeft zowel het vrouwelijke in zich als een vrouw het mannelijke.

Vanuit de oneindige cyclische interactie tussen het mannelijke en het vrouwelijke ontstaan de elementen: water, vuur, hout en metaal. Deze elementen verenigen zich in de aarde. Er wandelen door dit kosmisch model vrouwelijke en mannelijke godheden heen die sterk verweven zijn met het gewone leven. Het scheppende aspect wordt daarbij vooral door het vrouwelijke vertegenwoordigd en het bestuurlijke en de macht door het mannelijke. De vertegenwoordigers van deze aspecten worden soms voorgesteld als half slang, half mens, maar vaak ook worden keizers als die vertegenwoordigers beschouwd. Ook in China zijn, evenals in het Midden-Oosten en in Europa, onder invloed van binnenvallende volkeren andere godheden in de Chinese cultuur terecht gekomen.

Natuurvolken

Natuurvolken ervaren, elk op eigen wijze, met eigen interpretaties, de onderlinge verbondenheid van alles wat bestaat. In hun optiek vormen mensen, dieren, planten, gesteenten, de zon, de maan, de sterren en alle natuurverschijnselen één geheel met elkaar, in voortdurende wisselwerking. Het mannelijke en het vrouwelijke vinden daarin ieder hun plek. Natuurvolken leven volgens collectieve waarden die deze wisselwerking dienen. In '*La pensée sauvage*' noemt Lévi-Strauss dit '*participation mystique*'.

Met man en macht

Vanaf de periode in de historie waarin mannen zich bewust worden van hun aandeel in de schepping door hun zaadlozing

in de vrouw, ontstaat een verdere verschuiving in ongelijkwaardigheid tussen de seksen naar suprematie van mannen over vrouwen. De eerdere onduidelijkheid over het vaderschap en het verlangen om het vruchtbaarheidsmysterie van de vrouw te bemachtigen, heeft tot rituelen als de 'couvade' geleid die bij sommige volken nog plaatsvinden: wanneer de bevalling aanvangt gaat de man in het kraambed liggen te kronkelen van de pijn. Niemand kijkt naar de vrouw om. Als het kind is geboren wordt het in de armen van de man gelegd. Hij wordt gefeliciteerd. De vrouw hervat haar werkzaamheden alsof zij er niets mee te maken heeft gehad. Door veelvuldige geslachtsgemeenschap tijdens de zwangerschap denkt de man de foetus met zijn sperma te voeden en te laten groeien. Een andere rite is de inwijding van jonge mannen alsof ze opnieuw worden geboren in een mannengemeenschap. Ze worden daar gevoed met sperma van niet getrouwde mannen.

God de vader

In de ontwikkeling naar een patriarchale samenleving wordt de positie van de man als vader steeds meer veilig gesteld. De algehele onderwerping van vrouwen lijkt de enige manier te zijn. Het huwelijk en het gezin met de vader aan het hoofd vormt hiervan de basis. De vrouw krijgt een ondergeschikte rol toebedeeld en wordt tot eigendom van de man verklaard. De harem, de kuisheidsgordels en de besnijdenis van de vrouw zijn er een uitvloeisel van. Er wordt een stelsel van normen en waarden in het leven geroepen die deze ongelijkwaardigheid en ongelijkheid rechtvaardigt.

Bij alle volken, van oost tot west, komt god meer en meer aan bod en men laat de godin door de achterdeur verdwijnen. God de vader vervangt god de moeder. Er zijn door de hele geschiedenis heen vrouwen geweest die dit patriarchaat uitdaagden maar veel haalde het niet uit. Pas in de twintigste eeuw na Chr. begint de patriarchale samenleving aan macht in te boeten. De sporen ervan, echter, zijn nu in de een-en-twintigste eeuw nog niet uitgewist.

Samenspel

Een inspirerende uitspraak van visionair, econoom en astroloog Peter Delahay:

"In de 20e eeuw waren de mannen nog aan de macht. In de 21e eeuw komen de vrouwen in hun kracht."

Als dit gebeurt brengt dit al die jaren van geschiedenis terug bij waar het ooit begon en werpt het een blik op de mogelijkheden door de chaos heen. Een samenspel van mannelijke en vrouwelijke krachten die in ieder mens aanwezig zijn. Een samenspel van vrouwen en mannen waardoor de angst en de reacties erop in liefde getransformeerd worden en het leven, het goddelijke via bijvoorbeeld onze ademhaling, 'el', wordt beleefd. 'Elohim' = adem = leven = liefde = het goddelijke. Kortom: terug naar de basis zoals Václav Havel het verwoordt met 'de suprematie van het universum' dat door ons heen ademt. Want houden we niet allemaal nog onze adem in? Uit angst voor de dingen die komen gaan?

Els Kikke is psychologe, zij promoveerde in de transpersoonlijke psychologie op het onderwerp 'Kerncontact'. Zij werkt als coach en trainer in binnen- en buitenland. Zij benut het gedachtegoed van onder anderen A.H Almaas, Bert Hellinger, Stanislav Grov, Carl Gustav Jung, Eva en John Pierrakos, Wilhelm Reich, Rolando Toro met werkvormen als padwerk, neo-Reichiaans lichaamswerk, Gestalt, psychodrama, voice dialogue, hypnose, neuro-emotionele integratie, diverse healing-methoden, biodanza en familie- en organisatieopstellingen. Els Kikke is auteur van enkele boeken.

Twee noten van de redactie

Claude Lévi-Strauss (Brussel, 1908-2009) was een Frans cultureel antropoloog. Hij wordt beschouwd als een van de grote denkers van de twintigste eeuw. In 1962 verscheen 'La pensée sauvage'.

La pensée sauvage heeft een dubbele betekenis. Het is te vertalen als 'de primitieve gedachte' of 'het primitieve denken', ook 'het wilde denken', maar ook als 'wilde bloem' (en dan de bloemenfamilie waartoe het viooltje behoort).

'Participation mystique' betekent 'mystieke deelname', daarmee wordt het meer onbewuste vermogen van de mens bedoeld om in nauwe relatie te staan met symboliek, mythen ed.

De Dravidiërs, met een wat donkerder huidskleur, zijn de sprekers van Dravidische talen en zijn waarschijnlijk de oorspronkelijke bewoners van het Indische subcontinent. Tussen 2000 en 1000 v. Chr. werden ze grotendeels onderworpen door de Indo-Europese Ariërs, met een lichtere huidskleur, die vanuit hedendaags Afghanistan het subcontinent binnentrokken. De twee culturen vermengden zich en dit resulteerde in het klassieke hindoeïsme. Waarschijnlijk is het grootste deel van het hindoeïsme zoals de traditie van yoga, nog altijd gebaseerd op de oorspronkelijke godsdienst van de Dravidiërs. Het kastensysteem lijkt echter tot nu toe een echt Arisch toevoegsel te zijn.

De term Ariërs werd oorspronkelijk gebruikt als aanduiding voor de Iraanse volkeren en later ook de Noord-Indiërs (Indo-Ariërs), en voor de ruimere etnische groep waartoe deze volken behoren. De Ariërs staan synoniem voor de Indo-Iraans sprekende Indo-Iraniers.

Een tweede betekenis van Ariërs: In Europa is de term Ariër een negentiende-eeuwse aanduiding voor de Indo-Germanen die enige duizenden jaren voor het begin van onze jaartelling Europa vanuit het oosten bevolkten. De term groeide uit tot een racistische aanduiding waarop in de twintigste eeuw de nazi's hun rassenleer baseerden. Het begrip 'Arisch ras'stamt uit de 19e-eeuwse rassenleer.

* * *
*

Spreken over de Ziel

✠ Gert Jan van der Steen

Spreken over “de ziel” heeft iets ontheemdends. Alsof het een ding buiten jezelf is, een ballonnetje aan een draadje, waarmee je een uurtje mag spelen. Maar je ziel, dat ben je zelf. Het thema “De Ziel” is in, en dan vooral filosofisch en religieus beschouwd. Vroeger gebruikte de natuurwetenschap de ziel als een hypothese, als mogelijke verklaring voor fenomenen. Door de vooruitgang in de psychologie en de neurowetenschappen is die hypothese in onbruik geraakt. Er is geen wetenschap van de ziel meer, hooguit van het zielsbegrip.

Tegendraads groeit in de huidige spiritualiteit weer de belangstelling voor de ziel. Het gaat dan vooral om de innerlijke beleving, zoekend naar de vemet het dagelijks leven. Deze belangstelling wordt ook gevoed door recente beschrijvingen van bijna-dood ervaringen. Er wordt gezocht naar theorie met aansluiting naar de moderne natuurkunde, maar de empirische beschrijvingen blijven overheersen. Het begrip ziel is daarbij open-ended en het begrip “geest” nog te abstract.

Wetenschappelijke verklaring en empirische ervaring zijn verschillende zaken. Discussies waarbij die twee door elkaar lopen zijn hopeloos verward. In wezen gaat het om het onderscheid tussen subjectief en objectief, tussen binnen jezelf en buiten jezelf.

Dit artikel wil in kort bestek een aantal manieren nagaan waarop men binnen de VKK over de ziel kan spreken. Het wil ook nagaan in hoeverre subjectieve en objectieve benaderingen geïntegreerd kunnen worden. Het is daarbij handig om de onderverdeling in vijf aandachtsgebieden te gebruiken, want daarin zijn die twee benaderingen al verwerkt.

Innerlijke ervaring

Als het gaat om de innerlijke ervaring van de ziel dan is er een veelheid aan voorkomens. Je kunt je daarbij in gemoede afvragen of het wel steeds over hetzelfde begrip ziel gaat, hoewel dat niemand lijkt te deren. Dat is een teken dat we spreken over iets dat hoger is dan wij objectief kunnen aanduiden. De context geeft dan de specifieke duiding aan.

In de New Age wordt de ziel gezien als alles wat voorbij het lichamelijk bewustzijn ligt, meestal zonder verder onderscheid. Vanuit de ziel vloeit liefde naar de persoonlijkheid en naar de wereld.

In de dieptepsychologie wordt het verband gelegd tussen de ziel en het onderbewuste waarin de ziel geworteld is. Transformatieprocessen zorgen voor een wezenlijke heroriëntatie van de ziel. In de mystiek streeft de ziel naar een rechtstreekse verbinding met God, zonder enige tussenkomst.

Van oudsher is er sprake van de pelgrimstocht van de ziel. Er zijn inwijdingsprocessen voor de ziel, uiterlijk en innerlijk. In de oude mysteriën werd men geleerd om in de kosmos te reizen als ziel, buiten het lichaam om. In onze tijd kan men cursussen volgen om als ziel uit te treden en reizen te maken. Vooralsnog onder menselijke begeleiding.

De mysteriën lijken in deze tijd naar buiten te treden. Auteurs als Jozef Rulof, Jaap Hiddinga en anderen verhalen over hun buitenlichamelijke reizen onder begeleiding van gidsen of engelen, bedoeld om het grote publiek bekend te maken met kosmische wetten.

In de parapsychologie wordt het contact onderzocht van mediums met overgegangene zielen. Werd dit vroeger als sensationeel ervaren, tegenwoordig ziet men dit als zinvol voor de ontwikkeling van de ziel. In bijeenkomsten van spiritualisten wordt gestreefd naar het doorgeven van zinvolle boodschappen van overleden zielen aan geïncarneerde zielen. Je kunt daarbij vragen stellen over de wenselijkheid. In het verleden werd in de theologie spiritualisme juist gezien als het directe contact van de menselijke ziel met God, met uitsluiting van alle tussenkomst. Een mystieke benadering.

Het is tegenwoordig mogelijk om een compleet beeld te geven van de typen van ervaringen van de menselijke ziel tijdens de kringloop door in- en exarnaties. Wanneer je de vele empirische ervaringen bij elkaar legt dan ontstaat een consistent beeld. Onderdelen daarvan zijn:

- Ervaringen van en met nog niet geboren
- Spontane ervaringen met stervenden en overledenen
- Postume communicatie
- Bijna dood ervaringen (BDE)
- Life between Life regressies (LBL), ofwel zielsregressies. Daarbij ervaar je je eigen leven als ziel in het tussenbestaan. De verslagen daarvan geven boeiende nieuwe informatie over de leefomgeving van de ziel en van diens ontwikkeling, veel meer dan bij BDE's.

De gemeenschap

Een echte gemeenschap vormt een organisme, waarin ieder betrokken is. Datgene wat bindt en wat meer is dan de som der delen wordt soms een ziel genoemd. Zo kun je spreken van een volksziel of van de ziel van een kerkgemeente.

De liturgie

In de liturgieën van de VKK komt de ziel als begrip veel voor. Het is boeiend om te zien hoe consistent dit gebeurt en hoe de verschillende contexten elkaar aanvullen.

In een liturgie wordt een actieve verbinding gemaakt met God, meestal als Heilige Drievuldigheid. We hebben dan te maken met de hoogste uitingsvormen van de ziel, overgaande in die van de geest (die hier nog niet eerder is genoemd).

Hieronder een paar voorkomens.

- H. Mis
  - “Aan God de (Vader / Zoon / Heilige Geest) wijd ik geest, ziel en lichaam”
  - “als Uw eigen leven te herkennen, dat alles bezielt”

- “hier geven wij en offeren wij ons zelf, onze zielen en lichamen, als een heilige en voortdurende offergave aan U”
- “geef dat wij de heilige mysteriën van Uw Lichaam en Uw Bloed zó mogen ontvangen, dat onze zielen worden opgeheven tot in de onmetelijkheid van Uw liefde”
- Graduale van Onze Lieve Vrouwe
- “Mijn ziel maakt groot de Here: en in God mijn Zaligmaker verheugt zich mijn geest”
- Genezingsdienst
- “opdat zij mogen worden genezen naar ziel en naar lichaam”
- H. Lof
- “Die bezielt het gans heeal”

Natuur- en goddelijk leven

Onder de natuurvolkeren worden rivieren, heuvels, planten, bomen en dieren als bezield gezien (het animisme). Je zou kunnen zeggen: bewust, maar nog niet zelfbewust. Hun zelf ligt in een groepsziel waaruit zij voortkomen en terugkeren. De menselijke ziel kan zich verbinden met de natuurzielen. Sommige mensen ervaren dat onze moderne apparaten, van auto's tot computers, óók bezield kunnen raken bij langer gebruik.

In het menselijk leven groeit de ziel door nieuwe ervaringen. Patronen van reacties worden opgeslagen in geheugen en later opnieuw gebruikt. De verschillende levensfasen dragen allen uniek bij aan onze vorming en ontwikkeling.

Het goddelijk leven in deva's en de engelenhiërarchieën gaat onze ervaring meestal te boven. Ons bovenbewustzijn reikt naar hen uit en ontvangt patronen voor de toekomst. Zij geven ons leiding en werken in onze ziel. Het gemeenschappelijk bewustzijn van de mensheid, onze overziel, groeit. Wij voegen de patronen die wij ontwikkelen toe aan deze overziel en putten daar ook weer uit.

Wijsheid

In de esoterische filosofie wordt geprobeerd een beeld te schetsen van verschillende lagen van werkelijkheid, binnen en buiten ons, van het leven in die lagen en van de zin van alles. Een sprekende boektitel in dit verband is van Rudolf Steiner: “De wetenschap van de geheimen van de ziel”. In het hoofdwerk van Hans Poortman, “Ochêma”, wordt het beeld op filosofische wijze vorm gegeven. Hein van Dongen en Hans Gerding geven daarop een aanvulling in “Het voertuig van de Ziel; filosofische en religieuze zienswijzen door de eeuwen heen”. Hierbij staat het werken van de ziel door haar voertuigen centraal. Het boek mondt uit in het meest complete beeld dat, op theosofische grondslag, is gegeven door Charles Leadbeater. Daarin wordt een precieze plaatsbepaling gegeven van de persoonlijkheid, de ziel en de geest van een mens. Het astrale lichaam wordt daarbij gezien als deel van de persoonlijkheid, en niet van de ziel. Daarnaast geeft Leadbeater de ontwikkelingsgang van mens en wereld als gevolg van de werking van de Heilige Drievuldigheid.

Hierbij volgen twee plaatjes met de essentiële diagrammen.

Gebieden in de schepping		Beginselen van de mens		
goddelijk				
monadisch		Goddelijk Zelf of Godsvonk of geest of monade		
geestelijk (atmisch)		ziel of Ego of Hoger Zelf	wil	
intuïtief (buddhisch)			intuïtie (alles overzien)	
mentaal			abstract denken	
hoger	lager	persoonlijkheid of ego of lager zelf	concreet denken	
astraal			voelen, emoties	
fijnstoffelijk	atomisch sub-atomisch super-etherisch etherisch		lichaam	vitaal- of levenslichaam
	stoffelijk			gasvormig vloeibaar vast

Fig. 1 Onderverdeling van de menselijke lichamen

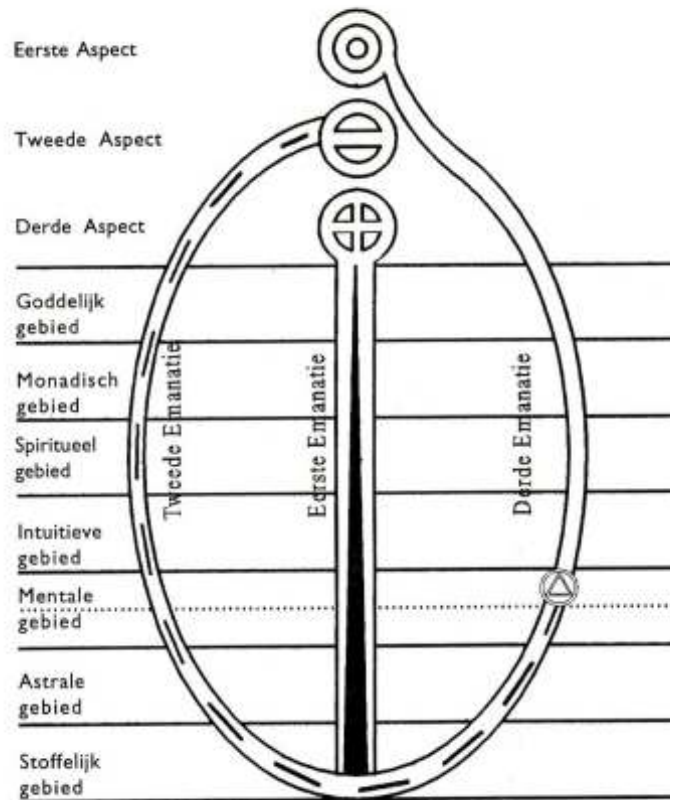

Fig 2 De drie uitstortingen van de Heilige Drievuldigheid

Het eerste plaatje (Fig 1, een tabel) toont de onderverdeling van de menselijke lichamen.

Het tweede plaatje (hierboven) de drie uitstortingen van de Heilige Drievuldigheid. Verdere uitleg daarvan vindt u in de literatuur van de VKK.

De schema's van Leadbeater zijn later ook door andere esoterische auteurs gebruikt, waaronder Alice Bailey. Over de oorsprong van het schema met de drie uitstortingen is weinig bekend. Het onderwerp valt onder esoterische kosmologie, in het bijzonder kosmogonie. Een dergelijk abstract onderwerp wordt door verschillende auteurs verschillend benaderd. Men zou daar vrede mee kunnen hebben, als vallend onder 'dis-

cours', waarbij men niet streeft naar absolute waarheid maar naar het inzichtelijk maken van zienswijzen. Echter, in de esoterie wordt ook gestreefd naar een objectieve benadering, al is die noodzakelijkerwijs volgens een groepswetenschap.

Het is een wetenschappelijke methode om verschillende benaderingen te unificeren, dat wil zeggen, om een bovenliggend model te maken waarin de samenstellende modellen kunnen opgaan. De moderne natuurkunde doet niet anders. Het is heel lonend om dat te proberen voor uiteenlopende kosmologieën. Het blijkt dan vaak dat wat de éne auteur breed uitmeet bij een andere auteur in een bijzin of een voetnoot staat. Maar met dezelfde betekenis.

Op deze manier kun je bijvoorbeeld "The Cosmic Doctrine" van Dion Fortune gebruiken, in combinatie met het werk van Leadbeater. Het eerste werk veronderstelt kennis van de theosofie, maar is abstract en bij eerste lezing ondoorgrondelijk. Bij nadere lezing (en meditatie) blijkt het een bovenliggend model te geven voor de drie uitstortingen die Leadbeater beschrijft. Daarmee wordt een context gegeven waarin bijvoorbeeld ook het werken van kosmische krachten in de ziel kan worden geplaatst. Ter illustratie een paar voorbeelden.

Kosmische krachten die in de ziel werken.

Bij de vorming van de Kosmos worden drie "Ringen" gevormd (dit is een metafoor) die gedurende de levensduur van de Kosmos ronddraaien. Zij hebben actieve en passieve fasen. De werking van de Ringen beïnvloedt alles in de Kosmos, op elk niveau.

- De Ring-Chaos (vgl. de Heilige Geest) zorgt voor een uitgaande, emanerende werking
- De Ring-Kosmos (vgl. de Zoon) zorgt voor een terugkerende, loslatende werking, waarbij de essentie van handeling wordt opgenomen
- De Ring-niet-verder (vgl. de Moeder) zorgt voor stabilisatie, harmonisatie en compensatie.

Door de werking van de Ringen ontstaan perioden van activiteit en passiviteit op elk niveau. Niveaus zijn binnen elkaar genest, waarbij het ene niveau op het andere inwerkt. De hiërarchieën zijn op deze manier in elkaar vervat en werken op elkaar en op de ons bekende levende organismen, zij het in in-

of excarnatie. Periodiciteit op een hoger niveau synchroniseert periodiciteit op een lager niveau.

Vooraf bij uitgaande werking treedt spanning en disbalans op. Deze wordt gaandeweg geharmoniseerd. Daartoe kan nieuwe schepping nodig zijn.

De Kosmos is voortdurend in ontwikkeling. Dit heeft toenemende complexiteit van organismen tot gevolg, totdat de Kosmos één groot organisme is geworden en het evenbeeld van God is geworden.

Dit zijn enkele metaforen waarmee veel van de werking van de ziel kan worden verklaard.

Hebben we het nog steeds over dezelfde ziel?

Kosmologische beschrijvingen lijken abstract en dor. Maar zij betreffen het leven zelf dat, hoe hoger het niveau, uitbundiger en verfijnder is. Het leven van de ziel in haar hogere aspecten is voor onze aardse persoonlijkheid niet te bevatten. En dat is nog maar een fractie van wat in nog hogere regionen mogelijk is.

Meditatie op de kosmische werkzaamheid in onze ziel zal tot een onvoorspelbare respons leiden en aanzetten tot nieuwe innerlijke ontwikkeling. Door een groeiend zelfbewustzijn van de ziel wordt de Kosmos zelfbewuster.

Voor de ziel gaan wijsheid en innerlijke beleving in elkaar over, met een doorwerking in het leven en de gemeenschap, gevoed door de liturgie.

De ziel is creatief, compenserend waar nodig en omhoog strevend naar God, lof en dank zeggend.

De ziel, dat ben ik.

Gert Jan van der Steen (1943), wij-bisschop, is wiskundige en informaticus en werkt als taaltechnoloog (is oud-hoogleraar Uitwisselingstalen). Daarnaast is hij yogadocent. Hij is geïnteresseerd in de integratie van oude en nieuwe vormen van spiritualiteit.

Emailadres: gert@palstar.nl

* * *
*

*Schapenwolkjes
Foto: Rudolf H.Smit*

De Ziel als duurzame begeleider

Jaap Kouwe

We zeggen, dat Gods schepping beziel is en dat alles in de schepping beziel is en dus een ziel heeft. Is dat zo? Het vraagstuk rondom de ziel wordt vaak met de nodige omzichtigheid of zelfs terughoudendheid benaderd. Je hoort zeggen dat alleen de mens een ziel heeft en 'de rest' van de schepping niet. Hoezo 'de rest'? In zijn boekje 'The lives of animals' begeeft J.M. Coetzee zich even in de discussie of dieren een ziel hebben ⁽¹⁾. Hij weerlegt Descartes' stelling: een dier leeft als een machine. Als het dier al een ziel zou hebben, dan kan dat niet anders zijn dan in dezelfde zin als een machine een accu heeft. Coetzee houdt simpel: "Levend zijn is een levende ziel zijn. Een dier – en wij zijn allemaal dieren – is een belichaamde ziel!"

De ziel als doel

De mens heeft een ziel, maar daarmee weten we nog niet waar de ziel in ons rust, wat de ziel beroert, activeert en waaruit de ziel bestaat. Als we elkaar vragen wat de ziel nu echt is (en dat is de vraag die Parcifal aan ons voorlegt ⁽²⁾, dan vervallen velen in algemeenheden. Het beste dat men hoort zijn soms halfslachtige citaten van wat anderen, bij een poging daarover iets op papier te stellen, waagden. Komen we daarmee verder? Sommigen wel, om vervolgens het onderwerp 'ziel' weer te laten rusten. Het kan ook anders en graag verwijs ik bij deze naar het boekje 'Windstilte van de ziel' van J.J. Hermesen ⁽³⁾.

Susan Smit verzucht in haar boek 'Vloed' ⁽⁴⁾: "*Het is de ziel, die om en in het lichaam zweeft. De ziel, die zachtjes protesteert of verrukt jubelt. De ziel laat zich gemakkelijk overstemmen door verstand, bezwaren, verlangens, angsten. Soms lijkt het of zij zich het zwijgen laat opleggen, niets doet dan krachteloos luisteren, maar uiteindelijk doet haar macht zich altijd gelden. De ziel zal geen genoeg nemen met iets wat op liefde lijkt. Er achter komen wat de ziel van je wil – dat is het moeilijkste wat er is.*"

Aldus hebben we de fase verlaten, dat de ziel alleen maar een verzinsel, een ideeetje is van de rede (ratio) zoals Kant stelt (zie bij Coetzee). Waar moeten we dan zoeken om dicht bij het begrip 'ziel' te komen? Misschien wel dicht bij huis dan we verwachten. In 'Stellingen over de ziel' worden enige uitspraken opgevoerd ⁽⁵⁾. Wat mij daarbij opvalt is, dat hoe vager de begripsvorming, des te verder deze af ligt van ons dagelijkse leven. Men haakt aan bij nog veel diffusere begrippen als God, tijdloos, immaterieel, emanatie etc. Om toch een begin te kunnen maken over hetgeen ik naar voren wil brengen, sluit ik mij aan bij de Egyptische uitspraak: "*de ziel is wat de mens in zijn leven kan bereiken*".

Helaas is het in het dagelijkse leven al moeilijk om de ander duidelijk te maken wat we willen, wat we bedoelen, wie we zijn, etc. We gebruiken daarvoor woorden, zinnen, gelaatsuitdrukkingen, muziek, kleuren, gebaren, etc. En toch blijven misverstanden zich opstapelen. Met elkaar van gedachten wisselen over een begrip 'ziel' is daarenboven nog veel moeilijker. Ik waag een poging, maar het blijft behelpen.

Gouden sleutel

Een vaak verguisd begrip in de opvattingen over een geestelijk, spiritueel of onthecht leven is 'de persoonlijkheid'. Voor velen is een (sterke) persoonlijkheid een onoverkomelijke hindernis, een bedreiging zo u wilt, om te komen tot enig inzicht in de niet-stoffelijke kant van de mens (zo die bestaat!) of zoals Parsifal het noemt "*de blauwdruk van ons Godswezen*". Ik deel de mening niet dat de persoonlijkheid ons kan hinderen in

onze ontwikkeling of zoektocht naar wie wij werkelijk zijn. Ik neem liever het uitgangspunt over van Pythagoras: "*de persoonlijkheid is voor een ieder van ons de gouden sleutel op ons existentiële bestaan*".

De mens bestaat uit ruwweg twee onderdelen: een stoffelijk, fysiek en tastbaar, lichaam dat ten nauwste is verbonden met de wereld van existentie. In deze wereld van existentie bedienen we ons van ideeën, gevoelens, inspiratie en intuïtie, gedachten en soms ook instinct. Naast dit tastbare lichaam wordt de totale mens gevormd door nog een zuiver, niet aan de materie of stof, verwant geestelijk lichaam, dat dus normaal gesproken niet bereikbaar is voor onze vijf zintuigen. Dit geestelijk lichaam wordt op verschillende manieren benoemd, elke religie of levensbeschouwelijke stroming heeft daarvoor zo zijn eigen namen, begrippen etc. Om het eenvoudig te houden zal ik het hebben over de Geest-Mens.

Voor een verdere begripsvorming. Elk individu is m.i. een kind van God in Diens schepping na de zondeval (= scheiding der geesten). Het individu werkt aan de re-integratie in zijn oorspronkelijke bestaan (= de terugkeer in de paradijselijke staat als volledig bewuste mens aan de zijde van de Vader). Daartoe dient bij herhaling de leerschool van de wereld van existentie te worden betreden (= afdaling in de stof – re-incarnatie). Geleerd moet worden zich alle finesses van Gods schepping eigen te maken (= leerproces en evolutie van het individu). Kortom: een compleet dynamisch leerproces om de materie volstrekt dienstbaar te maken aan de Geest-Mens ("per Ardua ad astra"; vrij vertaald: je moet hindernissen overwinnen om de top te bereiken). Daarmee kom ik dichtbij eerder genoemde Egyptische uitspraak: "*de ziel geeft aan wat de mens in zijn leven kan bereiken*". In het leven bereiken = in dit leven bereiken. Daarvoor wordt ook wel de term 'dharma' gebruikt, maar we kunnen het ook houden op 'huiswerk voor dit leven'.

Als opstapje naar het volgende bedien ik mij van de uitspraak van Plotinus ⁽⁶⁾: "*De menselijke ziel is een tussenwezen, geplaatst tussen de hogere en de lagere wereld*". Vraag blijft: wat is of zijn de hogere-lagere wereld(en)?

Tussenwezen

In de oudheid werden bij de Griekse openluchttheaters tragediën opgevoerd, waarin 's mensens lotbestemming werd beïnvloed of domweg bestuurd door de goden vanaf de Olympus. De goden intervenieerden naar hartelust in het leven van de mensen, altijd. De acteurs, die deze goden uitbeeldden op het toneel, droegen maskers waardoor de toeschouwer begreep welke godheid zich manifesteerde. Het masker was zo gevormd dat het mondstuk de stem van de acteur (dus de uitgebeelde godheid) verder deed klinken en zich dus krachtiger

lieten gelden. (Ja, dat doen goden nu eenmaal!) In de Griekse tragediën stonden de acteurs in contact met de goden. Zo'n masker werd 'persona' genoemd. Van dit woord is ons begrip persoonlijkheid afgeleid. Daarmee is begrijpelijk geworden dat onze persoonlijkheid in wezen de stuurman is van het schip, dat de golven van de wereld van existentie bevaart: in ons stoffelijk, tastbare lichaam hier! U ziet, we komen al dicht bij Plotinus' uitspraak. Gaan we een stapje verder, dan is het acceptabel om aan te nemen dat het de persoonlijkheid is die probeert, boven de kakofonie van het leven in de stof hier en nu (denk aan drift, angst, begeerte, trots, verdriet, extase, jubel, etc.), ons eraan te herinneren wat onze oorspronkelijke opdracht in dit leven was: ons huiswerk, onze dharma. Kortom: de persoonlijkheid is werkzaam in de stof en conform Plotinus het 'tussenwezen' tussen de hogere en lagere wereld.

Laten we zien wat Plato zegt: *"De ziel is een immateriele substantie, onafhankelijk van het lichaam en onsterfelijk"*. De persoonlijkheid vangt over de kloof van 'behorende tot de stof' en het 'niet-stoffelijke' de instructies op hoe voor dit leven het 'huiswerk/ dharma' luidt. Aan gene zijde van de kloof verblijft de tweelingbroer/ -zus van de persoonlijkheid: m.i. de ziel. De ziel, immaterieel naar aard, maakt deel uit van de ijle lichamen van de mens, van ons zijn. De taak van de ziel is het voortdurend trechteren van de essentie van wie wij zijn in de richting van haar pendant de persoonlijkheid, die op haar beurt sturing geeft in de wereld van existentie. Naar aard en aanleg immaterieel, naar taak als tussenwezen tussen het hogere en lagere, is de ziel een even waardevol onderdeel van ons totale wezen net als de persoonlijkheid dat is. Het belang van beiden is niet te onderschatten. De een kan niet zonder de ander! Als de persoonlijkheid het dikwijls zo moeilijk heeft de kakofonie van het dagelijkse leven met al haar ups en downs te overstemmen en zich gehoord weet, dan kunnen we ons misschien voorstellen hoe moeilijk het is voor de persoonlijkheid (als pendant van de ziel) om de fluwelen fluisterstem van de ziel gewaar te worden. Want de ziel draagt geen masker van "de goden" nu zij immers van dat selecte groepje deel uitmaakt?! Toch zal de boodschap van de ziel gehoord worden, vroeger of later en komen we weer bij Susan Smit: de ziel *"uiteindelijk haar macht zich altijd doet gelden"*.

Etappes in de 'Tour de la vie'

Bij het verglijden van ons leven als individu van de ene wereld van existentie naar de volgende (= opnieuw re-incarneren) houdt het fysieke lichaam inclusief de persoonlijkheid op te bestaan, wij sterven. Bij een nieuwe afdaling van het individu in de stof bekleedt die zich met nieuwe kleren: *"Zoals men nieuwe kleren aantrekt en de oude opgeeft, zo aanvaardt de ziel nieuwe materiële lichamen en geeft ze de oude en nutteloze op"*⁽⁷⁾. Met een nieuwe persoonlijkheid, immers de opdracht voor deze nieuwe etappe in de "Tour de la Vie" luidt volstrekt anders en betekent nieuw, andersoortig huiswerk. Een nieuwe opdracht, een nieuwe uitdaging met nieuwe perspectieven, met nieuwe 'kleding' en een nieuwe persoonlijkheid!

Ik ben er nog niet uit in hoeverre de ziel ook 'ververst' wordt. Ik ben geneigd madame Blavatsky⁽⁸⁾ hierin te volgen: *"Daar de menselijke ziel de emanatie van haar God is, worden "de Vader en de Zoon" één en vloeit de goddelijke bron als een stroom (...)"*. Eerlijk gezegd bevat dit citaat een aantal begrippen waarvan ik de strekking nog niet helemaal kan bevatten, laat staan de combinatie daarvan. Toch bespeur ik in beginsel in deze woorden een zekere dynamiek. Als het individu geboren wordt, zal de ziel als vanzelf 'uitstromen' en over de kloof tussen Geest-Mens en Lichaam-Mens haar tweelingpartner oproepen cq. creëren: de persoonlijkheid. De ziel als duurzame begeleider bij onze arbeid op weg naar onze volledige re-integratie met onze Schepper.

Noten

- 1 'The lives of animals', J.M. Coetzee, Ambo 'Dierenleven', 2001. J.M. Coetzee is Booker Prize winnaar (1983) en Nobel Prijs winnaar literatuur (2003).
- 2 Pr. Parcifal van Gessel schreef hierover in het zomernummer 2012 van Reflectie.
- 3 'Windstilte van de ziel', J.J. Hermsen, Uitgeverij De Arbeiderspers /Ten Have 2010.
- 4 'Vloed', S. Smit, Lebowski Publishers, 2010.
- 5 'Stellingen over de ziel', artikel (red.) in het zomernummer 2012 van Reflectie.
- 6 Het citaat van Plotinus was één van de stellingen over de ziel in het, onder noot 5, genoemde artikel.
- 7 Bhagavad-gita 2.22.
- 8 Zie 5.

* * *

Herfstaster

Foto:
Rudolf H. Smit

Het Zelf dat wij zoeken is het Zelf dat zoekt ... (Augustinus)

Mianne Bakker

Als mijn geest nog stiller wordt dan stil en er geen weten is van stilte en de verwondering in al mijn lichaamcellen danst, zal ik komen, dieper dan de stilte, verder dan de stilte, leger dan de verte, leger dan de leegte en dan zal de stilte mij tot stilte maken. Dan is er het ervaren in het diepst van mijn wezen, wat mijn Ziel zou kunnen zijn.

Erik van Ruysbeek zei:

“Er is geen weg naar ongrond. Elke weg is reeds ongrond. Er is alleen ongrond. Ongrond treedt in mij. Het is een beweging zonder beweging. Een bewustwording.”

In het Thomas-evangelie logion 50 zei Jezus:

‘Het is een beweging en een rust, één verschijnsel.’

Het is de Ongrond die verder alles doet.

Naarmate ik ouder word, ben ik mij bewust dat de Ongrond al het diepere werk doet. Alles vloeit, zet uit en keert in zichzelf terug. Ik voel me meer en meer gedragen.

Ruysbeek zegt dan de woorden die mij raken:

*“In mij groeit de boom, waarin ik groei
In mij gaapt de leegte, waarin ik openga
In mij heerst het nu, dat ik beheers
In mij is het alles, waarin mijn niets verdween.*

In mij is geen ik meer

In mij is geen U

Iets zonder ruimte, dat alle ruimte omvat.

*Iets wordt geleefd, wat nog leven niet is,
wat geen leven meer is.*

Laat alles los en wat overblijft

*Laat dat mij vullen, want zonder object is
het oorspronkelijk bewustzijn.*

*Het wezen van mijn ziel is zo de grootste eenheid
in het menselijke bestaan.”*

Deze woorden zijn voor mij een inspiratiebron om achter de sluier van de werkelijkheid te komen en iedere zondag zingt mijn ziel:

*“Innig aanbidden w’ Uw verborgen Pracht
Schouwen in sluiers Uw mystieke macht
Ootmoedig knielen wij aanbeddend neer
Beidend’ Uw Liefde in ons hart, o Heer.”*

Mystiek is weten van binnen uit.

Het is een onmiddellijk weten. Er is een ervaring dat alle dingen één zijn, één universum, één organisch geheel waarin je zelf past, niet gesplitst in goed en kwaad, in ik en de ander, in lichaam en geest. Alles blijkt in wezen goed te zijn. Liefde blijkt de “grond van alles” te zijn, de samenhang van het geheel.

De mystieke ervaring maakt iemand nog niet tot een mysticus. Die naam gebruiken we pas wanneer iemand op de ervaring ingaat, er vorm aan wil geven, er mee wil leven. De mystieke literatuur is gegroeid vanuit een worsteling om tot klaarheid te komen. Nogal wat mystici zijn taalkunstenaren. Eckhart geldt als een van de grondleggers van de Duitse taal. Ook Hildegard von Bingen heeft ons prachtige gedichten, muziek en zang nagelaten. Hadewych en Ruusbroeck behoren tot de grote van de Nederlandse literatuur. Teresa van Avila en Johannes van het Kruis zijn dit voor de Spaanse literatuur.

Mystieke taal is een poging om het onzegbare te zeggen, er is een voortdurend zoeken. Het onbereikbare blijkt nog steeds onbereikbaar, het onzegbare steeds weer onzegbaar. Het is een liefdesproces waarbij er twee betrokkenen zijn.

Elk woord is cultuurgebonden, elke reactie is gekleurd door psyche en karakter, beperkt door het talent om tot helder-

heid te komen. Een mystieke ervaring van een kloosterling zal heel anders van sfeer zijn dan van mystici buiten de kloostermuren of van diegene die door de natuur worden geïnspireerd of door eenzaamheid of door oorlog of onderdrukking.

In de taal van de mystiek speelt de scheppende fantasie vaak een grote rol. De mystieke ervaring roept beelden op: het kan een beeld zijn van een oceaan waarin men ondergedompeld wordt, licht waarin men alles anders ziet, vuur dat het onzuivere wegbrandt... In samenhang met deze beelden ontstaan dan ook beelden voor de plek waar deze ervaring plaats vindt: "de diepste grond van de ziel, het innerlijk oog, de innerlijke burcht, de vonk van de ziel..."

"De ruimte van gelijktijdigheid, weten en niet weten wie we zijn, dat is de ruimte van onze ziel" zei Augustinus...

Daar word ik steeds opnieuw naartoe gezogen en dat maakt het leven heel bijzonder.

Mianne Bakker (1942). Na een studie theologie met veel verdieping in de psychologische achtergronden van de mens, specialiseerde ik me om via counselen werkzaam te zijn, waarbij de spirituele aanpak de helende weg bleek te volgen. Mijn weg is een weg van verdieping en daar geef ik gehoor aan. Lid van de kerkgemeente Naarden.

* * *
*

Boekeninfo

Drunvalo Melchizedek De kundalini van de aarde na 2012 Hajefa 2012

Dit nieuwe boek van Drunvalo Melchizedek is deels een spannend reisverhaal, deels een spirituele handleiding. Zijn visie beschrijft een zich eens n de 13.000 jaar aandienend proces, als de Kundalini-energie van Moeder Aarde zich verheft uit de kern van de planeet en zich als een slang voortbeweegt naar haar nieuwe thuis. Vanuit haar basis, het oude Lemurië, verplaatste de Aarde-Kundalini zich volgens Melchizedek naar Atlantis en daarna

naar de Himalaya. Bij iedere nieuwe locatie heeft zij ons idee, over wat spiritualiteit betekent, veranderd, evenals de sociale en culturele aspecten van de seksen en het hart. Deze keer heeft de Slang van Licht zich met veel moeilijkheden verplaatst naar het Andes Gebergte.

In 'De Kundalini van de Aarde' vertelt Drunvalo verhalen over de vijfendertig jaren dat hij dienstbaar is geweest aan Moeder Aarde. Voor wie deze man nog niet kent, Drunvalo zou een zogenoemde 'Walk In' zijn. Zo'n kleine 30 jaar geleden stierf een 33-jarige jonge man met een andere naam aan een onbekende ziekte. Het lichaam bleef behouden. Op wonderbaarlijke wijze is het leven in deze persoon teruggekeerd, in de vorm van een totaal nieuw bewustzijn en een heel andere persoonlijkheid. Vanaf dat moment was het lichaam weer springlevend, maar overgenomen door wat genoemd wordt het 'Melchizedek Bewustzijn'. Van toen af heette de man, Drunvalo Melchizedek. Plotseling beschikte hij over een ongelooflijke kennis van Egypte en haar Mysteryën. Zelf zegt hij voortdurend in de staat van 'Melchizedek Bewustzijn' te verkeren, maar niet zonder meer te kunnen ontsnappen aan de gewone en banale problemen die aan het mens-zijn, het lichaam en de maatschappij ten grondslag liggen. Boven alles echter is hij hier om een speciale taak te vervullen, namelijk het verspreiden van kennis over de 'Flower of Life', de oorsprong van alle vorm en het leven, en de 'Mer*Ka*Ba', het energetische voertuig (een elektromagnetisch schotelvormig veld), waarmee de mens zich van nature zou moeten kunnen verplaatsen.

Orit Sen-Gupta Het geheim van yoga De weg naar de vayu's Alteamira 2012

Het systeem van de vayu's (Sanskriet voor winden) is een oude wijze van yogabeoefening die in de loop van de tijd verloren is gegaan. Alleen enkele summier beschrijvingen in oude Sanskrietteksten zijn overgebleven. De yogalerares Orit Sen-Gupta is erin geslaagd om deze verborgen gehouden technieken te ontsluiten.

De tien verschillende vayu's die hierin centraal staan, beschrijven de tot nu toe geheime poorten of lichaamsopeningen waarin subtiele energie kan worden ervaren en gecontroleerd. Op die manier ontstaat de mogelijkheid om andere niveaus van bewustzijn te ontdekken. In 'Het geheim van Yoga' worden de krachtige vayu-technieken m.b.v. pranayama (ademhalingsoefening), asana (lichaamshouding) en meditatiebeoefening beschreven. Deze nieuwe bewustzijnsstaat geeft niet alleen een nieuwe dimensie aan de yogabeoefening, maar draagt ook bij aan een betere levenskwaliteit.

Mark A. Reinceke Keep Calm and Carry On 20 tips voor een zorgeloos leven Altamira 2012

In 'Keep Calm and Carry On' zijn de belangrijkste resultaten van empirisch onderzoek op het gebied van cognitieve gedragstherapie en affectieve neurowetenschap op overzichtelijke wijze bijeengebracht en eenvoudig beschreven.

De zin 'Keep Calm and Carry On' werd voor het eerst geïntroduceerd op een Britse poster om de bevolking tijdens de Tweede Wereldoorlog een hart onder de riem te steken en is inmiddels uitgegroeid tot een iconische boodschap.

In dit boekje met de gelijknamige titel staan twintig krachtige lessen en technieken die kunnen helpen om te gaan met stressvolle situaties. Iedereen die worstelt met angst, stress en gepieker vindt in dit boekje een schat aan oplossingen om deze gevoelens de baas te worden. Typisch negatieve gedachten en patronen kunnen met de hulp van deze gids worden getransformeerd tot een zorgeloze levenshouding. Dit laatste komt wat Amerikaans over, maar lezend ga je de intentie van waaruit dit boekje is geschreven begrijpen.

Een citaat uit het boekje: Iedereen ervaart angst en dat is al zo sinds het begin der tijden. Angst is de manier van je hersenen om je opmerkzaam te maken op een mogelijke dreiging of mogelijk gevaar in je omgeving. En dat signaal is erg moeilijk te negeren. Hoe bang je wordt in een bepaalde situatie – bijvoorbeeld dreigend ontslag – hangt van twee dingen af. Ten eerste: hoe belangrijk vind je deze dreiging? Ten tweede: hoe schat je je vermogen tot coping in. Dat wil zeggen: denk je dat je effectief met deze dreiging kunt omgaan? Deze percepties heb je zelf in de hand! Als je ze kunt veranderen, zul je je minder angstig voelen. Doe alles om een zo realistisch mogelijke inschatting van risicovolle situaties te maken. Ga de zaak daarom niet overdrijven of opblazen. De belangrijkste dingen die je moet doen als een situatie je angst inboezemt is feiten verzamelen en een accurate inschatting maken.

* * *
*

Zien wat verborgen is

Soefies en gnostici als gidsen

Ojas Th. de Ronde

Pir Vilayat Inayat Khan, een islamitische soefi mysticus, ben ik nog steeds dankbaar voor de manier waarop hij eens mijn innerlijke ogen opende voor wie ik werkelijk ben. Ik betreur het daarom dat in de chaotische situatie van dit moment een mystieke stroming als die van de soefis wordt meegesleurd in een verwarrende discussie over de Europese identiteit en de Arabische cultuur. De spirituele boodschap van het soefisme wordt zo op een onjuiste manier verward met haar culturele inkleding. Zo wordt al te gemakkelijk het kind met het badwater weggegooid. Maar een herbezinning op de kern van het soefisme maakt duidelijk dat we hier te maken hebben met een unieke gnostische traditie die, ook al gedijde zij vooral in een islamitische context, universele betekenis heeft en nog steeds ook Westerlingen kan inspireren.

Geen geheimen achterhouden

Mijn eerste ontmoeting met de soefis was in het midden van de jaren '70 van de vorige eeuw. Mijn vriendin en ik waren naar de Kosmos getogen, een bekend New Age Centrum in Amsterdam, waar we een ontmoeting zouden hebben met de soefi-mysticus Pir Vilayat Inayat Khan. Hij is de oudste zoon van de grote soefi-hervormer Hazrat Inayat Khan en volgde hem op als spirituele leider van de soefis in het westen.

Pir Vilayat was een openbaring voor me. Ik herinner me nog de woorden waarmee deze statige, levendige Arabier begon: *'De crisis in de wereld is nu te groot om nog esoterische geheimen achter te houden voor een kleine groep mensen. We moeten nu alles delen wat we in ons hart dragen en aan iedereen vertellen. Jullie hoeven daarvoor niet je eigen kerk, religie of belijdenis op te geven. Want wat je nu gaat horen is het hart van alle religies.'*

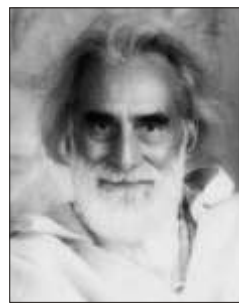
Hij begon te vertellen over de directe ontmoeting met God die het geboorterecht is van elk schepsel. Als je hart maar openstaat. Zijn woorden vielen in goede aarde en creëerden een sfeer van innige saamhorigheid. Mijn vriendin en ik besloten vaker naar hem toe te gaan. We ontdekten een toegang naar ons eigen wezen die tot dat moment gesloten was gebleven.

Zikr

Op een dag nodigde hij ons uit het geheime soefi-ritueel van de 'zikr' mee te doen. Een bijzondere ervaring die ons diep in onszelf bracht. Pir Vilayat legde ons het ritueel uit en ook de betekenis ervan. 'Zikr' betekent letterlijk 'zich herinneren'. Je krijgt in deze vorm van meditatie de kans om je de essentie te herinneren, dat wat werkelijk is, de bron waaruit je ontstaan bent. Die kennis is in ieder latent aanwezig, maar weggedrukt door de spanningen van alledag. Door op een bepaalde manier gezamenlijk te zingen en te bewegen ontstaat er een gevoels-overgave en laten de spanningen los. De 'kramp' waarin je normaal leeft, lost zich op en je ervaart een nieuwe manier van zijn. Je wordt, als je de gevoels-overgave langere tijd kunt volhouden, verzadigd van het goddelijke. Je ontwikkelt een nieuwe hartkwaliteit, waardoor je anders en levenslustiger in het leven komt staan.

We hebben deze 'zikr' een aantal malen mogen doen. Ook buiten in de open lucht, in de Zwitserse bergen, als Pir ons meenam naar zijn zomerkamp in de bergen boven Chamonix. Het gebeurde altijd in groepsverband, soms met honderden tegelijk. Er ontstond een intense vorm van concentratie doordat

we elkaar inspireerden en ondersteunden. Met veel dankbaarheid denk ik aan die tijd terug.

Minnaars van God

Ofschoon Pir Vilayat (foto links) ons graag bij het 'hier en nu' hield, gaf hij ons soms ook een blik in de geschiedenis van het soefisme. Hij vertelde dan over de kleine groepjes zoekers in de Islamitische wereld die bekend stonden als 'De Minnaars van God'. Met hun diepe passie en verlangen naar God realiseerden zij de Waarheid als 'De

Geliefde'. Later werden zij 'soefis' genoemd vanwege hun witwollen mantels ('sûf') of hun zuiverheid van hart ('safa'). Deze kleine groepjes kwamen samen rondom spirituele leraren en door de tijd heen ontwikkelden zij zich als broederschappen en ordes, waarbij iedere orde de naam van hun initiator droeg.

Hun pad had als doel de vereniging met het God. De reis naar dit doel was voor ieder uniek, maar alle zoekers maakten fasen door van beproevingen, processen van zuivering en transformatie. Soefimeesters of sheiks probeerden deze fasen te beschrijven. Als gidsen brachten zij het pad van het hart en de mystieke staten, die onderweg ervaren worden, in kaart. Zij maakten duidelijk dat de herinneringen aan God ('zikr') ons dichterbij onze eeuwige essentie konden brengen. En met eenvoud, openhartigheid en humor deelden zij hun glimpen van de essentiële eenheid van alle leven.

Sommigen moesten dat met de dood bekopen. Zo ook de prins van alle minnaars in Bagdad, al-Hallâj. Hij sprak voortdurend over de essentiële vereniging van minnaar en Geliefde, maar werd ter dood veroordeeld omdat hij de mystieke waarheid uitriep: 'Ik ben de Absolute Waarheid' ('anâ 'l-Haqq'). Later in Nishapur verkondigde de grote meester Abû Saïd de noodzaak om het ego of de 'nafs' uit te bannen en zo het pure Zelf te realiseren.

Als minnaars van God spraken zij de directere taal van de spirituele ervaring en gaven er zo blijk van dat zij, in de voetsporen van Mohammed – de laatste der profeten – de Waarheid geproefd hadden. Zij beriepen zich daarbij op vers 5:54 van de Koran waarin God zegt dat, als het geloof verzwakt 'Hij zal aankomen met lieden die Hij bemint en die Hem beminnen.' Vanuit dit besef brachten zij vrede en verzoening in streken waar zij rondtrokken. Zij voelden zich daarbij ook verbonden met de gnostisch geïnspireerde christenen, die zij 'de

wetenden' ('*urafa*') noemden en die evenals zij in hun tijd een interreligieuze dialoog op gang probeerden te brengen.

Tekenen van liefde

Dit laatste kan ons verbazen. Is er dan geen groot verschil tussen de God van de Christenen en Allah? Daarvoor moeten we teruggaan naar de tijd dat de profeet Mohammed leefde en durven kijken met de ogen van historisch-kritische Islamologen. We ontdekken dan een man in Mekka die intense mystieke ervaringen had. Maar toen Mohammed in Mekka zijn mystieke ervaringen begon te vertellen, had hij geen idee van de rol die hij later zou gaan spelen. Hij dacht er zeker geen moment aan dat hij de basis van een nieuwe, universele religie legde. Hij zag zichzelf eerder als een man die de bewoners van Mekka de oude religie van de ene God opnieuw in herinnering moest brengen. Hij wilde dat de mensen zich de goddelijke dimensie van het bestaan weer gingen herinneren en dankbaar zouden zijn voor Gods weldaden die ze iedere dag mochten ontvangen. Hij onderstreepte dat men voortdurend oplettend en nieuwsgierig moest zijn om in het dagelijkse leven, de crisissen en blijde gebeurtenissen, de 'tekenen' ('*ajat*') en 'boodschappen' van God te ontdekken.

Mohammed droomde niet van de stichting van een theocratie. Dat zouden later zijn opvolgers, de kaliefen, namens hem doen. Hij vond dat hij geen politiek ambt in de stad hoorde te bekleden, maar dat hij gewoon de *nadzir* was, de vermaner van de bewoners die door God was gezonden. En hij deed dat voor het eerst in het Arabische dialect van de Koerajsjieten, de stam waartoe hij behoorde en die in Mekka de leiding had.

De verslaglegging daarvan in de Koran heeft iets bijzonders. Zoals uit de naam al blijkt is de Koran, ofwel *Opzegging*, bedoeld om hardop voorgedragen te worden. De muziek van de taal is een essentieel onderdeel van het effect dat de Koran heeft. Wie de declamatie van de Koran nu hoort, kan nog steeds de ervaring hebben omgeven te worden door een goddelijke dimensie van klank. Uit verslagen uit de tijd van Mohammed blijkt dan ook dat mensen diep in hun hart geraakt werden en tot vervoering kwamen als zij de goddelijk geïnspireerde woorden van Mohammed uit zijn mond hoorden vloeien. Het veroorzaakte een soort zintuiglijke ontregeling, een gevoel van ontwaken en een verontrustend besef dat er iets belangrijks te horen viel. Zij konden daardoor dan ook zijn boodschap niet weerstaan.

Dankbaarheid

En wat was zijn boodschap? Mohammed hoefde zijn medebewoners niet het bewijs te leveren dat God bestaat. Ieder geloofde impliciet in Allah, de schepper van hemel en aarde, en de meesten geloofden ook dat Hij de God was die door joden en christenen werd vereerd. Voor iedereen was dit duidelijk, zoals we ook in de Koran kunnen lezen: '*Indien gij hun vraagt wie de hemelen en de aarde geschapen heeft en de zon en de maan dienstbaar heeft gemaakt zeggen zij: God.*'⁽¹⁾

Het probleem was alleen dat de bewoners van Mekka de consequenties daarvan niet doorzagen en dat moest Mohammed hen duidelijk maken. Ze waren rijk geworden en nu vergaten ze dat ze voor hun voedsel en levensonderhoud van Hem afhankelijk waren. Ze waren door hun welvaart zelfgenoegzaam, egoïstisch en individualistisch geworden en gingen voorbij aan hun verantwoordelijkheid als lid van een fatsoenlijke Arabische gemeenschap.

Vandaar dan ook dat in de vroege verzen van de Koran de Koerajsjieten worden aangespoord zich bewust te worden van Gods goedertierenheid die ze overal om zich heen kunnen zien. Het vervolg van het eerder aangehaalde vers maakt dit dan ook scherp duidelijk: '*En indien gij hun vraagt wie uit de hemel water heeft doen neerdalen en daarmee de aarde levend heeft gemaakt nadat zij dood was, dan zeggen zij wel: God. Zeg: Lof aan God. Maar neen, de meesten van hen zijn niet verstandig.*'⁽²⁾

Het godsbestaan stond niet ter discussie. Wat dan wel? De ondankbaarheid ten opzichte van God. De Koran hamert hier voortdurend op. In de Koran is een ongelovige (*kafir bi ni'mat Allah*) dan ook geen atheïst in onze betekenis van het woord, maar iemand die Hem niet dankbaar is, die koppig weigert hem dankbaarheid te tonen terwijl hij om zich heen kan zien welke weldaden hij dagelijks van God krijgt.

En wat is dan een ware gelovige? Iemand die zich met hart en ziel overgeeft aan God, iemand die niets meer achterhoudt maar zich in zijn doen en laten volledig laat leiden door God die het goede met iedereen voorheeft. Die dankbaar alles accepteert als de wil van God. Het Arabische woord voor deze 'overgave' is 'islam' en dat werd op een gegeven moment het woord waarmee de volgelingen van Mohammed zich gingen onderscheiden van de andere gelovigen. Zij leefden een leven in dankbare overgave en waren als '*moslims*' volledig aan de Schepper onderworpen.

Familieruzies

Juist deze dankbare overgave aan God en de daaruit voortvloeiende eenheid met elkaar, gevoel voor rechtvaardigheid en mededogen met alle schepselen bleek een enorme impuls voor de islamitische gemeenschap. De krachtige, op spiritualiteit gegroundveste, jonge islamitische gemeenschap maakte al snel een hoge vlucht. Omdat er toen op het Arabisch schiereiland sprake was van een machtsvacuüm tussen het Perzische en Romeinse Rijk, kon deze gemeenschap zich snel ook politiek uitbreiden. Ondanks de innerlijke strijd tussen de soennieten en de sji'iten⁽³⁾ ontstond er een cultureel en politiek triomferende Islam die tot grote gebiedsuitbreidingen kwam, zowel in het Midden en Verre Oosten als in delen van Europa.

Het antwoord van het christelijke Westen hierop was een serie kruistochten en vanaf die tijd heeft de geschiedenis ook voor het Westen een bloedig gezicht. Bovendien ontwikkelde het Westen vanaf die tijd een stereotiep en vertekend beeld van de Islam, die gezien werd als een barbaarse vijand van een fatsoenlijke beschaving. Ook de mythe van een veronderstelde fanatieke intolerantie van de Islam werd daarbij één van de algemeen aanvaarde ideeën van het Westen.

Dit werd niet gepikt door een groepje fanatieke moslims die een eigen fundamentalistische kruistocht begonnen, *al-Salibija*. Zij werden gevoed door haat tegen het Westerse kolonialisme en post-koloniale imperialisme, maar hun speerpunt was het seculiere denken van het Westen. Zij sloegen terug om te herstellen wat zij zagen als schadelijke gevolgen van de moderne, seculiere cultuur waarin voor dankbaarheid aan God geen plaats meer was. Maar in dit proces raakten zij vervreemd van de eigen waarden van rechtvaardigheid en mededogen die het kenmerk zijn van alle godsdiensten, ook van de Islam. Ook het christelijke Westen had in deze strijd haar idealen verloren.

A Common Word

Dit proces is nog steeds aan de gang. Er wordt nog steeds misbruik gemaakt van de religie, maar ook het secularisme heeft in zijn korte geschiedenis laten zien even gewelddadig te kunnen zijn. Wanneer moslims naar de Westerse samenleving kijken, of die nu christelijk is of seculier, zien zij dan ook vaak geen licht, geen hart, geen spiritualiteit.

En dat, terwijl we zoveel spirituele diepte met elkaar kunnen delen. Dat zagen een aantal jaren geleden ook een aantal moslimleiders. Zij hoorden de harde uitspraken van paus Benedictus XVI over de vermeende intolerantie van de islam⁽⁴⁾ en schreven hem een brief om de dialoog te hervatten. Deze brief, die ondertekend is door 138 moslimleiders en die de inspirerende naam draagt van 'A Common Word', refereert aan het grote aantal overeenkomsten tussen de Bijbel en de Koran en aan het belang van een dialoog vanwege de grote aantallen mensen die hierin hun inspiratie vinden: *'Christenen en Islam zijn respectievelijk de grootste en op een na grootste godsdiensten in de wereld en in de geschiedenis, en vormen, naar men zegt, resp. een derde en een vijfde deel van de mensheid. Dit maakt de betrekkingen tussen deze twee gemeenschappen van wezenlijk belang voor een zinvolle vrede over de hele wereld. Als moslims en christenen geen vrede kennen, kan de wereld geen vrede kennen.'*⁽⁵⁾

Zij wilden de paus overhalen om openlijk te erkennen dat de islam en het christendom gemeenschappelijke wortels hebben en fundamentele waarden delen. Maar de paus bleek een harde onderhandelaar. Hij bleef afhoudend, met als argument dat er teveel dogmatische verschillen zijn. *'Ook al zijn moslims en christenen leden van een familie, zij hebben teveel uiteenlopende opvattingen over God.'* Dat moet de Islamitische leiders verbaasd hebben, want de Koran kent geen bindende dogma's over God. Integendeel, de Koran staat uiterst wantrouwend tegenover deze theologische speculaties en doet ze af als zann, nutteloze gissingen ten eigen behoeve over zaken die geen mens kan weten of bewijzen. Als de paus nu juist op dit punt met zijn dogmatisch standpunt over God de dialoog afhoudt, maakt hij duidelijk dat van zijn kant de deur voorlopig gesloten blijft.

Gidsen in het duister

Als het de leiders van de wereldgodsdiensten niet lukt elkaar de hand te reiken, waar is dan wel verzoening mogelijk? De Unesco, de VN-organisatie voor onderwijs en cultuur, koos voor de eenheid die mystici ervaren en met elkaar kunnen delen. Zij koos de soefi mysticus Djalal ad-Din Roemi uit tot symbool van verzoening tussen de islam en de andere godsdiensten door het jaar 2007 tot Roemi-jaar uit te roepen.

Deze dichter, theoloog en jurist, die leefde in de dertiende eeuw, richtte de soefi orde van de Dansende Derwisjen (zie afbeelding links) op en bracht in zijn mystieke werken (*Masnavi* e.a.) een universele boodschap van liefde, goedheid en vrede. Hij spreekt nog steeds tot de harten van miljoenen en zijn gedichten behoren tot de wereldwijd meest verkochte⁽⁶⁾. Het jaar bracht over de hele wereld talloze mensen uit de meest uiteenlopende godsdiensten en spirituele gemeenschappen bij elkaar.

Ook van de zijde van de islam in Nederland zijn er veel handreikingen, waarbij met name de soefis inspirerende gidsen zijn. Bekend in Nederland is de iman Abdulwahid van Bommel die in onze dagen een belangrijke rol speelt in de interreligieuze dialoog. Hij houdt lezingen en werkt momenteel aan de complete vertaling van de *Masnavi* van Roemi. Hij schrijft ook veel over en vanuit de mystiek. In zijn artikel *'De woordeloze weg van het hart: de weg van een Nederlandse moslim'* beschrijft hij de verschillende manieren waardoor wij tot mystieke kennis kunnen komen. Hij citeert daarbij de Koran als volgt: *'Allah heeft zijn schepselen geschapen in duisternis en heeft hen daarna besprenkeld met Zijn licht; van dat licht moet men onthulling verwachten en dat licht glanst op uit goddelijke goedheid op bepaalde tijden en dat is waar men naar uit moet kijken... Er zijn tijdens dit leven 'nafahaat', goddelijke ademtochten, stelt u zich daarvoor open.'*⁽⁷⁾

Inderdaad, in de chaos van dit moment is dit onze kans. Zoals in de begintijd van de Islam kunnen nu ook soefis en gnostici veel van elkaar leren. We kunnen leren om met nieuwe ogen te kijken, met de ogen van het hart, en zo zien wat in de duisternis verborgen is.

Ojas Th. de Ronde behaalde in 1970 zijn doctoraal theologie aan de Universiteit van Nijmegen. Daarna verbleef hij enige jaren als spiritueel zoekeer in India. Na zijn terugkeer in Nederland begon hij, samen met zijn vrouw, het coaching- en counselingbureau Fenix en werd hij docent aan de Humanuniversity, een internationaal centrum voor therapie en meditatie. Momenteel geeft hij workshops, schrijft artikelen en verzorgt wekelijkse webradio uitzendingen 'De Nieuwe Mens' www.denieuwemens.eu

Noten

- 1 *Soera* 96:2 – 5.
- 2 *Soera* 19:61 – 64
- 3 De soennieten eren de vier 'rasjoedin', de trouwe metgezellen van de profeet, als rechtmatige opvolgers van Mohammed, terwijl de sji'iten menen dat Ali ibn Talib, de naaste mannelijke verwant van de profeet, de rechtmatige opvolger is. Verder hebben zich in de loop van de geschiedenis andere, grotere verschillen in visie en leefstijl ontwikkeld.
- 4 Toespraak van paus Benedictus XVI, 13 september 2006 te Regensburg
- 5 www.acommonword.org
- 6 Een uitstekende Engelse vertaling is die van Coleman Barks, *The Essential Rumi*, Harper Collings, 1996. Voor Nederland o.a. W. van der Zwan, *Rumi Gedichten*, Ankh-Hermes, 2006.
- 7 Abdulwahid van Bommel, *'De woordeloze weg van het hart: de weg van een Nederlandse moslim'*, in: Ilse Bulthof e.a. *'Mijn plaats is geen plaats. Ontmoetingen tussen wereldbeschouwingen*, Kampen, 2003

Uitgebreide boekbespreking door Rachel Sonius

Het voorrecht mens te zijn

Hazrat Inayat Khan

“God heeft niet alleen door zijn profeten gesproken, Hij spreekt door iedereen, als we ons hart openen om te luisteren. De moeilijkheid is dat we leraren worden. Als we in de loop van ons hele leven leerlingen blijven dan zal er de hele tijd lering komen van binnenuit en buitenaf. Zodra we leraren worden, sluiten we ons hart af voor Hem die alleen onze leraar is”.

“Als iemand komt om les te krijgen over een onderwerp en zijn eigen kennis meebrengt, dan kan de leraar hem weinig leren, want de deuren van zijn hart zijn niet open.”

“Om de waarheid te kennen of om God te kennen, zijn aardse diploma's en aardse wijsheid of geleerdheid niet nodig. Wat je moet leren is hoe je een leerling wordt”.

“De mens wordt vergeleken met het licht; zijn ziel de gloed, zijn geest de vlam, en zijn lichaam het einde van de vlam. De hitte die komt van het licht, is de sfeer van de mens. De rook die opstijgt uit het licht, hoort eigenlijk niet bij het licht, die hoort bij de brandstof. Zoals onwetendheid hinderlijk is bij een mens, zo stoort ook de rook die opstijgt uit het licht”. (Uit: Het voorrecht mens te zijn).

In elke religie wordt de mens gezien als de kroon, het ideaal, van de schepping, met een daaraan gepaard verantwoordelijkheidsgevoel. Niet alleen een verantwoordelijkheidsgevoel naar de ander, ver of dichtbij, maar ook, en wellicht vooral, een verantwoordelijkheidsgevoel in het eigen handelen en denken.

Maar al te vaak ervaren wij de buitenwereld als zijnde debet aan de dingen die ons overkomen, zonder daarin ons eigen aandeel te willen (h)erkennen. Eigenlijk negeren wij de oproep van Jezus : “Ken Uzelf”. Want het zijn vaak de omstandigheden die ons ‘maken’, terwijl omstandigheden de mens niet maken, maar juist laten zien wie hij is. In het onszelf bezien onder bepaalde omstandigheden, begrijpen wij onszelf en onze gedragingen; zien wij hoe wij iets wat aanvankelijk verkeerd liep, ten goede kunnen wenden. Juist in het ‘ten goede keren’ van iets wat uit de hand dreigt te lopen, ligt het onderscheid tussen mens en dier. Hier spreken we dan van de verantwoordelijkheid die voortkomt uit “Het voorrecht mens te zijn”.

Hazrat Inayat Khan geeft in zijn soefi-leringen aan hoezeer de mens het doel is van de schepping als Gods instrument op aarde. En hoe het Hoogste Principe, dat ons Doel is, in onszelf áán onszelf duidelijk en ervaarbaar gemaakt kan worden door inspanningen te verrichten.

In het Evangelie volgens Mattheüs 5:44-48 staat beschreven hoe wij evenals “Uw Hemelse Vader volmaakt is” volmaakt kunnen worden. Er staat niet Onze maar *Uw*. Het woordje ‘Uw’ in dit vers duidt op een persoonlijke opdracht aan ons... onze **eigen** Vader te vinden en te worden als Hij. Het hoogste Ideaal dat leeft in het hart van ieder mens.

“Door alle verschillende processen van het leven is de ontwikkeling voortgegaan en de mens als het ideaal van de schepping is hoger gestegen dan alles, wat aantoont dat de mens de godheid vertegenwoordigt in het hele universum.” (citaat)

Als mens omvatten wij alle wezens uit de diverse rijken. In ieder mens kan ieder element en elke geest uit de gehele wereld gevonden worden. Als we dit beseffen, begint onze ziel te ontwaken.

Hoeveel dingen zijn ons in het leven niet gegeven om dankbaar voor te zijn? En hoeveel daarvan wordt verduisterd door narigheid en moeilijkheden die ons leven ontregelen en overweldigen? En ons ontredderd achter laten?

Hazrat Inayat Khan zegt dat het leven ellendig is als we opgaan in onszelf, ons ego. En op het moment dat we ons ego vergeten, zijn we gelukkig.

Dat kunnen we doen door lofprijzingen aan God, maar dat niet alleen. Het is het kennen en begrijpen van God (*Uw* God) ...het begrijpen en kennen, wat de grootste voldoening geeft.

De mens die levend is, die kan horen en zien, en wiens hart kan voelen, is uitgestegen boven de gewone mensheid. Dat betekent niet dat een mens een engel moet worden (al kan een mens deze kwaliteiten als een van de velen wel bezitten); hij moet een voller leven leiden, een werkelijk menselijk leven. (citaat)

“Het voorrecht mens te zijn” is een prettig leesbaar boek, ook voor degenen die het soefi-pad niet gaan, waarbij aangetekend moet worden dat een ieder die op zoek is naar Waarheid een soefi is.

Hazrat Inayat Khan voert ons langs de ‘Ontwikkeling van het karakter’, ‘Zelfverwerkliking’, ‘De kunst van de per-

soonlijkheid', om enkele van de onderwerpen in dit boek te noemen tot 'Geluk'.

Hierover zegt hij dat als we beseffen wat we hebben, er ook een tijd komt dat we zullen zien wat we niet hebben. Dat niet hebben is als een kleine luchtbel in de uitgestrekte zee. Bij het beseff van wat we wel hebben, zal het toenemen en vervuld worden van overvloed, zodat we aan het eind van onze bewustwording zullen zien dat we eigenlijk alles al hebben. Hierbij haalt hij het gezegde van Jezus aan: "Zoek eerst het Koninkrijk van God en al deze dingen zullen u toegeworpen worden".

"O Gij, Onderhouder van ons lichaam, ons hart en onze ziel, zegen alles wat wij in dankbaarheid ontvangen"
(Soefi-gebed)

De voorrechten in ons leven te leren zien en te waarderen, is het enige geheim om geluk te bereiken, waardoor wij het Koninkrijk al binnengaan.

Het soefisme brengt aan de wereld de boodschap van eenheid, van vereniging in het Vaderschap van God boven alle verschil en onderscheid. Haar doel is een vriendschappelijk begrip tot stand te brengen tussen mensen van verschillende rassen en volken en om deze nader tot elkaar te brengen in één onderling begrip...het begrijpen van de waarheid.

"Telkens wanneer de boodschap van liefde en wijsheid wordt gegeven, is het geen nieuwe religie, het is het doen herleven van de religie, om de mensen tot het beseff te brengen van de waarheid van de religie die zij volgen. Soefisme, dat geen religie is, brengt dat leven en licht die noodzakelijk zijn om die religie die altijd heeft bestaan, tot nieuw leven te wekken".

Het is niet eenvoudig een leerling te zijn, om ons hart leeg te maken van conventies, dogma's en opvoeding. En toch kan het als wij leren ons hart leeg te maken. Als wij ons 'Mens zijn' opnieuw willen bezien. Als wij in ons eigen hart willen kijken, tot realisatie van wat wij in-wezenlijk zijn. En dat is vele malen schoner, hoger, fraaier en goddelijker dan de schaduwen die wij in ons dagelijks leven laten zien of tegenkomen. Wij doen onszelf (en anderen) te kort en daarmee ook onze Oorsprong, waarnaar wij bewust of onbewust verlangen.

Voor wie zoekt naar geluk, voor wie zoekt naar het begrijpen van het leven en daarin zijn of haar rechtmatige plaats wil innemen, als Mens met een hoofdletter, zal dit boek zijn waarde openbaren.

U vindt vragen die destijds werden beantwoord door de soefi-meester; vragen die heden ten dage nog actueel zijn, met antwoorden die getuigen van universele wijsheid, komend dóór een god-gerealiseerde ziel.

Tot slot:

De ware godsdienst is voor de Soefi de zee van waarheid, waarvan alle verschillende geloofsvormen de golven zijn.

Hazrat Inayat Khan:
Het voorrecht mens te zijn
Uitgeverij: Panta Rhei
ISBN: 978.90.8840.072.8
Prijs: €17.50

Wat zeiden de Maya's nu echt over 21-12-2012 (dl 2)

Natascha Zwaal

Namens de redactie: Om dit deel 2 van het uitgebreide artikel van Natasha Zwaal in te leiden, is het einde van deel 1, dat in het vorig zomernummer van Reflectie verscheen, in kleine letter overgenomen.

De Maya's (of oude bewoners van Izapa) zochten naar een begin, een oorsprong waar ze uit voortkwamen en ze ontdekten dat er een punt in de kosmos was waar alles om heen draait. Wanneer je op het noordelijk halfrond 's nachts naar de sterren kijkt, dan zie je dat de sterren om een noordelijk punt heen draaien: de poolster. Deze ster ligt namelijk precies in het verlengde van de aardas. De aardas ligt echter niet vast maar wiebelt heen en weer en maakt zo een cyclische beweging die ongeveer 26.000 jaar duurt. Dit noemen we de 'precessie van de equinox'. Als gevolg hiervan verschuiven, vanaf de aarde gezien, de sterren langzaam ten opzicht van de zon. Als we uitgaan van onze twaalf dierenriemtekens dan schuift de zon ongeveer elke 2150 jaar een dierenriem teken op. Dit is ook de basis voor onze welbekende overgang van het vissen naar het waterman (of aquarius) tijdperk. Dit gaat namelijk uit van de positie van de zon op 21 maart, tijdens de lente equinox. Toen de horoscopen ontstonden was dit het moment in het jaar waarop de zon in het teken ram schoof. In de huidige horoscoop begint het sterrenbeeld ram nog steeds rond 21 maart. Door de precessie zijn echter de sterrenbeelden verschoven en is de lente equinox zon via vissen naar waterman gegaan.

Zoals gezegd staat de aardas nu in lijn met de poolster, maar over 13.000 jaar zal ze ongeveer op de ster Vega gericht zijn. De poolster bleek dus niet het absolute punt te zijn waaromheen alle sterren draaien. Na lange tijd observeren, ontdekten de Maya's dat wij (en alle sterren) draaien om een galactisch middelpunt, het midden van het melkwegstelsel dat de Maya's ook wel Hunab K'u noemden.

De Maya's erkenden het hart van de melkweg als een zwart gat dat als een baarmoeder van de oorspronkelijke goddelijke moeder fungeerde. Het punt dus waaruit wij allemaal geboren zijn. Voor de Maya's was de melkweg tevens de toegang tot de onderwereld. 's Nachts als de zon was ondergegaan, was de onderwereld naar boven gedraaid en aan de hemel te zien. Alleen door dóór de onderwereld heen te gaan, kon je werkelijk geboren worden. Op deze belangrijke gedachte kom ik in deel 2 nog terug.

Het hart van de melkweg is vanuit de aarde gezien zichtbaar. Wanneer je het geluk hebt op een plaats op de aarde te zijn waar weinig lucht- en lichtvervuiling is, dan kun je 's nachts de melkweg waarnemen als een witte baan langs de hemel. Wat je in feite ziet is een dwarsdoorsnede van de enorme sterrenwolk die de melkweg is. De melkweg heeft de vorm van een platte pannenkoek die in het midden verdikt is. Omdat de zon met onze aarde zich aan de buitenste rand bevindt, kunnen we vanuit de aarde richting het hart kijken. We zien dan de grootste verdichting van sterren, een grote witte vlek met daarin een donker hart. Dat wij een donker hart zien, komt waarschijnlijk door stofwolken, maar het toeval wil dat huidige wetenschappers er van uit gaan dat het hart van de melkweg ook daadwerkelijk een zwart gat is. Wat de Maya's met het blote oog zagen, was dus een goede weergave van wat het feitelijk is.

Het hart van de melkweg ligt voor ons gezien ongeveer ter hoogte van het sterrenbeeld boogschutter (eigenlijk op de grens van boogschutter en schorpioen). Zoals eerder gezegd verschuift de positie van de zon gedurende het jaar langs de sterrenbeelden. Daarnaast verschuiven de sterrenbeelden door de precessie om zo na 26.000 jaar, vijf zonnetijdperken, weer in hun beginpositie te staan. De Maya's wisten dit door goed de nachtelijke hemel te bestuderen. Hun belangrijkste meetmoment in het jaar was 21 december, het moment van het winterpunt wanneer de zon het verst weg staat van hun woonplaats op het noordelijk halfrond. Op dit moment vond volgens de Maya's een soort geboorte plaats. De oude zon stierf en de nieuwe zon begon weer aan kracht te winnen. Dit idee was niet uniek voor de Maya's. Ook in de Griekse en Christelijke tradities was dit een bijzonder moment. Ons kerstfeest, als lichtgeboorte, valt ook zo rond die datum.

Wat gebeurt er nu in 2012? Dit is het moment waarop de zon tijdens zijn winterpunt precies op de plek tussen boogschutter en schor-

pioen staat, met andere woorden: er vindt dan een conjunctie, een samenstand, plaats tussen de aarde, de 21 december zon en het hart van de melkweg.

Het moment van deze conjunctie zou je kunnen zien als een kosmisch kerstfeest. De jonge nieuw geboren vader zon, ontvangt direct de energie van de moeder, het hart van de melkweg, en stuurt dit rechtstreeks door naar de aarde. Dit gebeurt eens in de 26.000 jaar en in die zin is het een kosmische variant van de 260 dagen zwangerschap van de mens. Je zou dus kunnen zeggen dat de kosmos zwanger is en op 21 december 2012 nieuw leven schenkt: een nieuwe zon, een nieuw tijdperk, een nieuw bewustzijn.

Zo boven, zo beneden zegt de universele wet. Wat in het klein plaatsvindt, is een weerspiegeling van wat in het groot plaatsvindt.

Totale transformatie

Voor de Maya's is het moment waarop de 21 decemberzon door het hart van de melkweg, de baarmoeder van onze kosmos, trekt van essentieel belang. Jenkins geeft aan hoe deze gebeurtenis werd vastgelegd in het prachtige mythische verhaal 'de Popol Vuh'. Hierin worden de oorspronkelijke godenzonen uitgedaagd naar de onderwereld af te dalen om daar de strijd aan te gaan met de negen heren van de nacht (uit deel 1: *In de kosmologie van de Maya's bestaan naast de aarde dertien hemelen en negen hellen, die bewoond worden door de negen heren van de nacht. Het terugvinden van de goddelijkheid voor de Maya's is direct betrekking op de overwinning op de negen heren van de nacht, die in het heilige Maya verhaal 'de Popol Vuh' de oorspronkelijke godenzonen ten val brachten*).

Doordat ze onvoorbereidheid zijn, vallen ze ten prooi aan de negen heren. Hun hoofden worden afgehakt en in de boom langs de weg gehangen. Hier veranderen ze in kalebassen, levende vruchten van de boom. De boom en de weg vormen samen een kruis. Dit symboliseert volgens Jenkins het grote hemelse kruis: daar waar de baan van de zon door de dierenriemtekens de baan van de melkweg kruist in boogschutter-schorpioen. In het verhaal van de Popol Vuh is het op dit kruispunt dat de prachtige dochter van de onderwereld het sap van de vruchten opvangt en hiermee bezwangerd wordt. Ze wordt verbannen uit de onderwereld maar geeft geboorte aan de heldentweeling die het kwaad overwint en het uiteindelijke goddelijke principe terug op de wereld brengt. Hier zie je dat je door de onderwereld (de melkweg) heen moet om tot (weder)geboorte te komen (vanuit het hart van de melkweg).

De strijd met de heren van de nacht vindt plaats door middel van het spelen van het beroemde balspel. Dit spel speelde een wezenlijke sleutelrol in de Maya-cultuur en vertelt ons wat het eigenlijke doel van de mens op deze wereld is.

Het balspel, dat een essentieel onderdeel was van ieder tempelstad van de Maya's, werd gespeeld door krijgers uitgedost in prachtige kleding. Het spel draaide om een bal van enkele kilo's die niet met handen of voeten mocht worden aangeraakt en door een ring op meters hoogte moest worden gespeeld. Op zich al bijna een onmogelijkheid maar daarbij kwam nog dat de winnaars van het spel, hen die dit lukte, op de offertafel terecht kwamen en verhalen vertellen dat hun hart werd uitgerukt en aan de goden werd geofferd. Jenkins beschrijft in zijn boek hoe dit balspel eigenlijk een mysteriespel was en metafoor staat voor de grote kosmische gebeurtenis.

De bal is de zon en vanzelfsprekend mocht deze ook niet met handen en voeten worden aangeraakt. De gang van de bal door de ring is de zeldzame gang van de zon door het hart van de melkweg waarbij een totale transformatie plaatsvindt.

Ik zou hier nog een stap verder willen gaan. Wat houdt die transformatie in? De winnaars van het balspel werden geofferd. Hun hart werd uitgerukt en ze stierven. Deze dood was echter een mystieke dood zoals ook de kruisiging van Christus geen definitieve dood betekende maar een opstanding in een hoger leven. De dood van de oude ongoddelijke natuur, waar de mens grotendeels uit leeft, is dus een voorwaarde voor het nieuwe leven. Het hart van de melkweg kan alleen bereikt worden door de gang door de onderwereld. Het diepste winterpunt, op 21 december, is het moment van grootste duisternis waarin de oude zon sterft maar tevens het nieuwe licht geboren wordt. Wanneer we in de tempelstad Chichen Itza de weg na het balspel vervolgen, zien we inscripties waarin de harten van de spelers worden vernieuwd door de adem van de heilige adelaars en jaguars. Verderop staan de spelers afgebeeld op de zuilen van de grote zogenaamde 'tempel van de krijgers'. Deze spelers blijven het balspel spelen. Het spel is namelijk nooit uitgespeeld. Het is een metafoor voor het leven zelf. Wij zijn allemaal krijgers. De opgedane ervaring tijdens het spel bepaalt het bewustzijn. Dit bepaalt weer de manier waarop het spel gespeeld wordt, met andere woorden hoe je in het leven staat. Het ultieme moment waarop je in harmonie met de kosmos leeft en de bal door de ring beweegt, is het ultieme moment waarop macrokosmisch gezien de zon in conjunctie met het hart van de melkweg staat: op 21 december 2012. Op dit moment ben je in staat naar de oude natuur te sterven en ruimte te geven aan een totaal vernieuwde staat van bewustzijn. Macrokosmos en microkosmos zijn hier dus een afspiegeling van elkaar. Zo boven, zo beneden.

Speculaties

De conjunctie van de zon, de aarde en het hart van de melkweg op 21 december 2012 heeft tot vele speculaties geleid in de literatuur. Dit varieert van lyrisch optimistische voorspellingen over bewustzijnsveranderingen tot desastreuze apocalyptische beelden. Volgens sommigen zal de aarde dan blootgesteld worden aan bijzondere kosmische energie en hierdoor zal de mensheid een kwantumsprong kunnen maken in bewustzijn. Anderen beweren dat de magnetische polen van de aarde dan zullen omklappen. Het is inderdaad een gegeven dat het magnetisch veld van de aarde afneemt en verschuift. In die zin wordt de aarde ook wel vergeleken met een hoogzwangere vrouw die baringsweeën krijgt. (De 260 dagen van de menselijke zwangerschap gereflecteerd in de kosmische zwangerschap van 26.000 jaar). Een ompoling van de aarde voorafgegaan door een afname van het magnetisch veld kan desastreus

Schapen in herfstige nevel - foto: Rudolf H. Smit

ze gevolgen hebben voor het leven op aarde, onder andere omdat het magnetisch veld de aarde beschermt tegen schadelijke straling van de zon.

Het is moeilijk om hierover profetische afspraken te doen. De Maya's zelf hebben het nooit over een einde van de wereld gehad omdat zij de tijd niet zagen als een lineair fenomeen. Alles beweegt in cycli en in die zin is het hooguit een overgangperiode.

Ik denk dat het antwoord ligt in de betekenis van het balspel, in de overwinning op je eigen negen heren van de nacht en het weer in harmonie komen met het goddelijke. Dan vier je je eigen innerlijke lichtfeest, je eigen 21 december 2012. Een moment dat macrokosmisch grote gevolgen kan hebben, maar eerst en vooral microkosmisch gerealiseerd moet worden. Wat er zal gebeuren op 21 december 2012 hangt af van het bewustzijn van de mensheid. Voor hen die hier niet mee bezig zijn zal het wellicht een moment zijn dat ongemerkt voorbij gaat. Voor anderen is het misschien een bijzonder moment waarin inderdaad de kwantumsprong in bewustzijn gemaakt kan worden.

De Maya's leerden om te leven volgens de natuurlijke ritmes van de kosmos. Hier getuigen hun kalenders van. Op die manier kun je voelen wie je werkelijk bent en waar je oorsprong ligt. Dit is waar we in onze huidige materialistische en technologische wereld van vervreemd zijn geraakt. Wanneer we ons bewust zijn van onze goddelijke oorsprong kunnen we het balspel van het leven zo spelen dat de bal uiteindelijk door de ring gaat. Macrokosmisch vindt dit moment plaats op 21 december 2012. Microkosmisch vindt dit moment plaats wanneer we in totale harmonie staan met de goddelijke kosmos, ons ego overwonnen hebben en volledig leven vanuit een eenheidsbewustzijn.

Literatuur

Peter Toonen. De Natuurlijke Tijd. Berichten van de Maya's voor de nieuwe tijd. Uitgeverij Petiet.

Wolfgang Cordan. De Popol Vuh, het heilige boek van de Maya's. Uitgeverij Ankh-Hermes

John Major Jenkins. Het einde van de Maya kalender 2012. Decodering van de Maya Kosmogonie. Uitgeverij Ankh-Hermes.

Carl Johan Calleman. De Maya kalender en de transformatie van het bewustzijn. Uitgeverij Ankh-Hermes.

Dr. Natascha Zwaal is antropologe en biologe. Zij verbleef enkele jaren bij de Maya's op het schiereiland Yucatán in Mexico en heeft jarenlang onderzoek gedaan naar onder andere de gnostieke impulsen in de Maya en Inca cultuur. Zij geeft regelmatig lezingen over dit onderwerp. Zij is auteur van de boeken: "Kinderen van de zon, ontmoetingen met de Maya's" en "De Maya's: dragers van universele wijsheid".

Humor is voedsel voor de ziel

Paul van Rooijen

Als eindredacteur zie ik alle woorden voor een nieuw nummer voorbij komen, zo gaat dat. In al die woorden springt soms een idee, een gedachtevorming eruit. Zo zal het de lezer zelf ook wel vergaan. Maar voor het herfstnummer sprong voor mij dit keer een naam er extra bovenuit: iman Abdulwahid van Bommel (zie het artikel 'Zien wat verborgen is', door Ojas Th. De Ronde).

Ik herinnerde me een boek dat hij schreef. Een boek dat ik met ontzettend veel plezier gelezen heb. En met die herinnering was er weer de pret en verwondering. Het boek heet 'Valt er nog wat te lachen met die moslims'⁽¹⁾.

Geschreven relatief kort in de tijd na 11 september bevat het bijvoorbeeld een hoofdstuktitel als 'Mijn naam is Shazia Mirza, tenminste dat staat op mijn vliegbrevet.'⁽²⁾ Op de culturele en religieuze voors-en-tegens, in beide 'kampen', van het mogen maken cartoons wordt ingegaan. Moslimhumor wordt gespiegeld aan bijvoorbeeld Joodse humor: 'Lieve God, help mij opstaan, vallen kan ik zelf.' En hedendaagse moslimkomieken worden uitgelicht.

Abdulwahid schrijft ondermeer: "*Vergis je niet. Humor komt voort uit groot drama. Het is huilen en lachen dat zich een uitweg zoekt bij het verwerken van onze menselijke fouten, zonden, ellende en tekort. Het is de "loser" die we herkennen, waarin we om onszelf kunnen lachen: de stoethaspel, de anti-held, de treurige clown. (...) Die ons een spiegel voorhoudt van menselijk onvermogen tot liefhebben, tot goed doen, tot perfectie. Om humor te kunnen plaatsen ga ik voor de rest van dit humorpamflet shoppen bij Freud, Koestler, Bergson en anderen. Maar de diepe definitie van humor als levensbehoefte, de lachspiegel als levensspiegel, komen we bij hen niet tegen. Volgens mij hangt die spiegel thuis aan de muur van wijze rebbes, lieve bourgondische paters en zeldzame humoristische imams als Nasroeddin, de Tijl Uilenspiegel van de islam.*"⁽³⁾

Nasroeddin, de grootmeester van de lach, leefde in de 13e eeuw. Hij was een goed pedagoog en observator van de samenleving en de mensen van zijn tijd. Gevraagd of ongevraagd gaf hij zijn inzicht of mild oordeel, met vriendelijkheid, tolerantie en een lachend gezicht.

Als volksgeleerde slaagde Nasroeddin erin op hartveroverende wijze de mensen voor zich te winnen. "Nasroeddins eigenzinnige visie is gebaseerd op moed en gezond verstand. (...) Hij laat ook het menselijk tekort zien op het moment dat zijn 'tegenstander' zijn macht wil tonen."⁽⁴⁾

"De verhalen van Nasroeddin laten in veel levenssituaties zien dat je als mens kunt proberen om je kennis, je technieken en vaardigheden te verbeteren, maar als andere basiskennis ontbreekt, je in feite schade kunt aanrichten."⁽⁵⁾

"Dit doen we dat ook met spirituele leringen. We proberen ze aan te passen aan onze vooropgezette ideeën. Als we dat in de gaten krijgen, dan begint het leerproces pas echt."⁽⁶⁾

Willen we voorbij de dualiteit raken dan moeten we ook ons denken onder handen nemen. Het boeddhisme bijvoorbeeld gebruikt hiervoor de traditie van de paradoxale verhalen. Een paradox is niet uit te leggen, die moet je vatten. Humor ligt

hier heel erg dicht tegenaan. Een grap kun je niet uitleggen, die moet je vatten.

Soms trad Nasroeddin als rechter op.:

Op een dag kwam er een haveloze figuur het gerechtshof binnen rennen die om gerechtigheid riep. 'Ik ben beroofd, alles is mij ontstolen!' Hij jammerde en schreeuwde maar door. 'Het is net buiten het dorp gebeurd, het moet iemand van hier zijn! U moet die boef vinden. Mijn zwaard, mijn mantel, zelfs mijn laarzen heeft hij gestolen!'

'Laat eens zien,' zei Nasroeddin. 'Hij heeft uw hemd dus niet meegenomen, want ik zie dat u dat nog steeds draagt?'

'Nee, dat heeft hij niet gestolen.'

Nasroeddin streek peinzend met zijn hand over zijn baard: 'Dan kan het nooit iemand van hier zijn. Hier doen we alles grondig. Ik kan uw zaak niet behandelen.'⁽⁷⁾

Oog om oog, tand om tand:

Een arme man in Aksehir liep langs de keuken van een restaurant met in z'n hand een stuk brood dat hij net had gekregen. Hij rook dat er een grote ketel hachee stond te pruttelen. Hij had natuurlijk geen geld om er een bord van te bestellen. Hij hurkte naast de ketel neer en hield zijn stuk brood in de wasem die van de ketel kwam. Zo maakte hij het brood warm en zacht en vulde er zijn maag mee.

Toen de kok dat zag eiste hij geld van de arme man. De arme man beweerde bij hoog en laag dat hij niets uit de ketel nam, maar de kok bleef erbij en wilde geld zien. Uiteindelijk kwam de zaak voor de rechter, inderdaad rechter Nasroeddin. En hij paste hoor en wederhoor toe. Toen hij het verhaal van de arme man had gehoord, begreep Nasroeddin hoe de vork in de steel zat. Hij haalde uit zijn zak wat geldstukken en riep de kok. Hij liet het geluid van rammelende geldstukken aan de kok horen en zei: "Hij die de wasem van zijn eten verkoopt ontvangt daarvoor het geluid van geld."⁽⁸⁾

Tenslotte: Op een warme zomerdag stapte Nasroeddin Hodja van zijn ezel om te rusten in de schaduw van een walnotenboom. Voordat hij aan zijn middagdutje begon keek hij nog even om zich heen. Zo ver hij kon zien lagen de watermeloenen te rijpen. Hij dacht even na en zei tegen zichzelf: 'Hoe vreemd is het toch dat God de watermeloen laat groeien aan zo'n klein steeltje, terwijl de noten zo'n grote boom nodig hebben.'

Hij nam zijn grote tulband van zijn hoofd en krabde zich eens gezellig op zijn hoofd voordat hij aan zijn dutje begon. Toen viel er een walnoot uit de boom, recht op Hodja's hoofd.

Hij was meteen weer bij zijn positieven en zei: 'Allah weet het ook altijd beter. Hij weet ook wat er gebeurd zou zijn als er watermeloenen in deze boom hadden gegroeid.'⁽⁹⁾

'Valt er nog wat te lachen met die moslims' leest als een trein, geeft veel plezier en is hartverwarmend.

Paul van Rooijen is zingevingstherapeute en diaken in de kerkgemeente te Den Haag.

Noten: 1 Uitgever Bulaaq, Amsterdam 2007; 2 p. 129, e.v.; 3 p. 26; 4 p. 96; 5 p. 101; 6 p. 101, 102; 7 p. 102; 8 p. 102, 103; 9 p. 108.

Het is goed te weten dat er een grens is

We zijn geen buitenstaanders in de tijd

Interview door Rinus van Warven

“We leven in een heel vitalistische cultuur. Er moet geleefd worden. Het idee dat leven ook kan eindigen, dat leven ook aan vitaliteit kan inboeten en afbraak kan betekenen, dat zint ons niet. We leven in een maakbare wereld waarin we alles eindeloos kunnen rekken. Sterven valt dan uit de toon, dat doen we eigenlijk niet. En als we het doen, praten er niet te veel over. Uiteindelijk gaat het wel om het leven, maar leven zonder sterven is geen leven.”

Dichter, theoloog Hans Bouma schreef het boek *‘Maar ik ben er nog. Trouw aan wie sterven gaat’*.^{*} Wat was voor Bouma de motivatie om dit boek te schrijven? “Ik vind het een onverdraaglijke gedachte dat mensen die terminaal zijn, die op weg zijn naar het einde, er niet op kunnen rekenen dat vrienden, collega’s, mensen met wie ze zich verbonden voelden, hen trouw blijven. Deze mensen ontmoet je steeds meer. Ze hebben een ziekte die niet meer te bestrijden is. Ze zijn ze op een goed moment uitbehandeld. Ze staan aan de kant, maar ze zijn er nog. Ten dode opgeschreven, maar ze leven nog. Deze mensen zijn niet minder actueel dan wie nog gezond is. Ook al gaat deze mens sterven, dat sterven maakt iemand niet minder interessant.”

“Waarschijnlijk is één van de redenen van dat vluchtgedrag dat mensen gaan wegstijgen van een stervende en wegvluchten omdat we onze eigen dood in de ogen van die ander zien. We worden heel erg bepaald bij onze eigen eindigheid, onze eigen sterfelijkheid en dat kunnen we niet aan,” aldus Bouma. “Dat ook wij een keer afscheid moeten nemen, daar willen we niet aan herinnerd worden. We hebben het veel te druk, we zijn er niet aan toe. Moeite hebben met je eigen sterfelijkheid is in wezen een identiteitsprobleem. Het behoort bij onze menselijke identiteit dat we een keer afscheid nemen. En dat ze dan voortijdig uit het leven van een ander stappen, terwijl die ander nog leeft. Dat betekent voor die ander ook eenzaamheid, verraad! Is dat nou vriendschap, is dat nou liefde, maar voor degene die de stap zelf neemt, degene die dus afscheid neemt van een ander, is het ook heel tragisch.”

“Een heel mooie typering van de mens vind ik ‘sterveling’. We worden niet gekarakteriseerd als ‘levelingen’, maar als ‘stervelingen’. Het is typerend voor ons, juist omdat we leven, dat we ook sterven. Zoals er een begin is, is er ook een einde. We zouden zonder de dood voorlopig niet moeten willen leven, want we zouden volstrekte buitenstaanders zijn. Alles in de natuur sterft doorlopend. Als wij aan die wetmatigheid zouden ontspringen, dan zouden we erg eenzaam worden. We zouden ook in conflict raken met ons lichaam. We zijn sterfelijk, maar we blijven er ook mens bij. Het is goed dat we weten dat er een grens is.”

Echte humaniteit

En juist omdat die grens er is voor ons allen is de centrale boodschap van het boek *‘Maar ik ben er nog’* dat we trouw moet blijven aan die ander om zo ook trouw te blijven aan jezelf. “Want je kunt zeggen dat degene die dan alleen gelaten wordt beklagenswaardig is. Dat is ook waar. Maar de meest beklagenswaardige vind ik degene die afscheid neemt, die zich

terugtrekt, die het niet meer aan kan. Dan heb je toch weinig eigendunk. Dan denk je toch heel beperkt over jezelf. Met mensen mee blijven lopen in de laatste fase van hun leven is ook moeilijk, we hoeven elkaar er niet hard op af te rekenen, maar het is wel een gegeven dat het te vaak gebeurt in een cultuur waarin we te weinig gespist zijn op echte humaniteit.”

“Wij zijn uit aarde genomen. We heten Adam. We horen zo bij de natuur en alles in de natuur komt, we leven seizoensgewijs, er is een lente, dat kun je ook in je eigen biografie zien, er is een zomer, dan komt er een herfst en dan is het winter en dan is het afgelopen. Ik zou niet graag buiten die cyclus staan van de seizoenen. Dat zou mij heel eenzaam maken.”

Maar als we om de ander heen lopen, zegt dat volgens Hans Bouma heel veel over onszelf. “Je kunt niet omgaan met je eigen eindigheid. Dat vind ik in wezen onvolwassen, puberaal, alsof je eeuwig de tijd had, maar dat betekent ook iets anders: je slaat jezelf heel laag aan. Je doet je eigen humaniteit te kort. Als je zover afzakt dat je niet trouw blijft aan wie sterven gaat, dan heb je toch wel weinig zelfrespect. Dan doe je jezelf geen eer aan. Dan heb je weinig begrepen van wat menselijkheid inhoudt.”

^{*} Hans Bouma, *‘Maar ik ben er nog. Trouw aan wie sterven gaat’*. Uitgever Forte Uitgevers B.V., ISBN-13 9789079956159, Prijs €17,95.

Drs. Rinus van Warven is programma-maker, journalist, coach en therapeut. Hij studeerde ondermeer cultuurfilosofie, bevrijdingstheologie, pastorale psychologie en levensbeschouwelijke en religieuze communicatie.

Hij is parttime werkzaam als zingevingstherapeut en parttime als redacteur/schrijver/ publicist/journalist. Hij verzorgt ondermeer het radioprogramma *Tendens* bij Omroep Gelderland en werkt regelmatig mee aan het programma *‘De Lotusvijver’* van de Organisatie voor Hindoe Media (OHM).

Rinus schrijft met de nodige regelmaat voor de tijdschriften *‘Ken Uzelve’* van de Orde der Vrijmetselaren en *‘Profiel’* van de Independent Order of Odd Fellows.

Als bestuurslid van de Stichting Interreligieus Beraad (NSID) is hij betrokken bij de interreligieuze dialoog. Voor Stichting Merkawah verzorgt hij de PR. Hij is jarenlang hoofdredacteur geweest van het *Albert Schweitzer Magazine*, een tijdschrift dat publiceert over ontwikkelingen op het gebied van ontwikkelingssamenwerking en duurzaamheid.

Verder doceert hij filosofie en ethiek aan een drietal Centra voor Volwasseneneducatie. Tenslotte houdt Rinus lezingen in den lande over tal van onderwerpen.

Ds. Hans Bouma studeerde theologie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Hij was 13 jaar werkzaam als predikant daarna werkte hij, tot 1999, als uitgever. Hij publiceerde vele succesvolle boeken en geniet landelijke bekendheid als schrijver, als dichter en als spreker.

* * *